

PIMEYS ON KIRKOIS HUANO ASIA

Vammaisten seurakuntalaisten kokemuksia Rauman seurakunnan
saavutettavuudesta

Kirsi Haaponiemi

Opinnäytetyö, kevät 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalialan suuntau-
tumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakonin
virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Haaponiemi, Kirsi. Pimeys on kirkois huano asia. Vammaisten seurakuntalaisten kokemuksia Rauman seurakunnan saavutettavuudesta. Pori, kevät 2014, 68 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalialan suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä mieltä vammaiset seurakuntalaiset ovat Rauman seurakunnan saavutettavuudesta. Tutkimuskysymykset muotoutuivat esteettömyyden, saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden ympärille, siten että päätavoitteena oli selvittää vammaisten seurakuntalaisten kokemuksia siitä, mitä ovat konkreettisesti ne asiat, jotka mahdollisesti ovat esteenä seurakunnan saavutettavuudelle vammaiselle seurakuntalaiselle. Tavoitteena oli selvittää myös sitä, kokevatko vammaiset seurakuntalaiset olevansa yhdenvertaisessa asemassa muihin seurakuntalaisiin verrattuna. Lisäksi tavoitteena oli tuoda esille vammaisten toiveita ja parannusehdotuksia, miten Rauman seurakunta olisi paremmin heidän saavutettavissaan.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus. Aineisto kerättiin haastattelulla käyttäen apuna puolistrukturoitua haastattelulomaketta. Haastatteluihin osallistui kymmenen vammaista Rauman seurakunnan jäsentä eri vammaisryhmistä. Haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja analysoitiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä käyttäen.

Tulosten perusteella Rauman seurakunnan saavutettavuus ei täysin toteudu vammaisten seurakuntalaisten mielestä. Saavutettavuuden esteitä oli haastateltavien kokemuksesta kaikilla kolmella saavutettavuuden osa-alueella, joihin tässä opinnäytetyössä keskityttiin eli asenteellisessa, fyysisessä ja viestinnän saavutettavuudessa. Eniten saavutettavuuden esteitä oli vastausten perusteella fyysisen saavutettavuuden alueella eli rakennetun ympäristön esteettömyydessä. Esteet liittyivät eniten liikkumiseen ja toimimiseen sekä näkemiseen. Viestinnän saavutettavuuden osa-alueella kuulemiseen liittyvät esteet nousivat vastauksissa vahvasti esille. Kaikki haastateltavat eivät kokeneet olevansa yhdenvertaisessa asemassa muihin seurakuntalaisiin verrattuna.

Asiasanat: esteettömyys, kvalitatiivinen tutkimus, osallisuus, saavutettavuus, seurakunta, vammaisuus, yhdenvertaisuus

ABSTRACT

Haaponiemi, Kirsi. Accessibility of Rauma Parish for Disabled Parishioners. 68 p., 4 appendices. Language: Finnish. Pori, Spring 2014.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services + Deacon.

The aim of the study was to find out what disabled parishioners thought about the accessibility of Rauma parish. The study questions were about accessibility and equality. The main purpose was to study the experiences of disabled parishioners. They were asked to tell about eventual obstacles they meet coming into the church. In addition, the disabled parishioners were asked if they felt equal with the other members of the parish. They were also asked to express their hopes and proposals to improve the accessibility of Rauma parish.

The study was qualitative. The data were collected by oral interviews with structured questions. The interviews were carried out in a group of ten differently disabled parishioners of Rauma parish. The interviews were recorded, transcribed and analyzed using theory directional content analysis.

Main results show the accessibility of Rauma parish does not fully come true according to the disabled parishioners. The focus of the study was in three areas of accessibility: accessibility in attitudes, physical accessibility and accessibility in communication. The interviewees had met obstacles in all these areas. The most obstacles in the answers were in physical accessibility in the built environment. The obstacles were connected to movement, doing and seeing. The obstacles in hearing were brought up strongly in the responses about the accessibility in communication. Not all the interviewees felt to be equal with other parishioners.

Key words: accessibility, qualitative study, inclusion, parish, disability, equality

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VAMMAISUUS	8
2.1 Liikuntavammaisuus	8
2.2 Näkövammaisuus	9
2.3 Kuulovammaisuus.....	10
2.4 Kehitysvammaisuus	11
3 SAAVUTETTAVUUS JA ESTEETTÖMYYS.....	13
3.1 Saavutettavuuden osa-alueet	13
3.1.1 Asenteellinen saavutettavuus	14
3.1.2 Fyysinen saavutettavuus	15
3.1.3 Viestinnän saavutettavuus.....	18
3.2 Saavutettavuuden haasteet eri vammaisryhmille	19
3.2.1 Saavutettavuus liikuntavammaisen kannalta.....	20
3.2.2 Saavutettavuus näkövammaisen kannalta	21
3.2.3 Saavutettavuus kuulovammaisen kannalta.....	22
3.2.4 Saavutettavuus kehitysvammaisen kannalta	24
4 VAMMAISPOLITIIKKAA JA LAINSÄÄDÄNTÖÄ.....	26
4.1 Vammaispolitiikka	26
4.2 Vammaisuuteen ja esteettömyyteen liittyvät lait	27
5 VAMMAISUUS SEURAKUNNASSA	29
6 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	32
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	35
7.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	35
7.2 Tutkimusympäristö ja kohderyhmän kuvaus	36
7.3 Tutkimusmenetelmä.....	37
7.4 Aineiston keruu	38

7.5 Aineiston analyysi.....	39
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	41
8.1 Vammaisia ei haluta kirkkoon?.....	41
8.2 Onko seurakunnan toiminta tarkoitettu vain terveille?	42
8.3 Vaihtoehtoiseen ja toimivaan viestintään ei kiinnitetä riittävä huomiota	44
8.4 Seurakunta ei ole kaikille yhdenvertainen	46
8.5 Vammaisten kehittämissuhteita seurakunnalle	46
9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	49
9.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	49
9.2 Johtopäätökset, oman toiminnan pohdinta ja ammatillinen kasvu	49
LÄHTEET	53
LIITE 1. Haastattelun lomakepohja	58
LIITE 2. Alustava koodausrunko	63
LIITE 3. Lopullinen koodausrunko	65
LIITE 4. Analyysirunko	68

1 JOHDANTO

Kirkkohallitus hyväksyi täysistunnossaan 13.8.2003 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vammaispoliittisen ohjelman Kirkko kaikille. Ohjelman tavoitteena on tuoda kristillinen usko vammaisten ulottuville. Ohjelman yhtenä tavoitteena on fyysisten ja henkisten kynnyksen poistaminen. Seurakunnan tulisi olla kaikille avoin ja sen tulisi olla kaikkien seurakuntalaisten saavutettavissa. Seurakunnan tulisi toimia niin, ettei ketään syrjitä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2003.) Marraskuussa 2009 Kirkolliskokous antoi Kirkkohallitukselle tehtäväksi laatia kirkon saavutettavuusohjelma. Saavu – Kirkon saavutettavuusohjelma valmistui vuonna 2012. Ohjelman tarkoituksena on tuoda esille muun muassa konkreettisia toimenpide-ehdotuksia seurakunnille saavutettavuuden parantumiseksi. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

Saavutettavuus valikoitui opinnäytetyöni aiheeksi kokemuksen myötä ollessani eräässä Rauman seurakunnan tilaisuudessa. Kyseessä oli jumalanpalvelus, joka oli suunnattu invalideille. Messun jälkeen oli kahvitilaisuus kirkon vieressä olevassa seurakuntatalossa. Olin mukana jumalanpalveluksessa sekä apuna seurakuntalaisten siirtyessä kirkolta seurakuntatalolle. Autoin erästä miestä, joka istui normaalia leveämmässä pyörätuolissa. Minulla oli vaikeuksia saada häntä kirkosta ulos korkeiden kynnyksen takia, mutta suurempi vaikeus oli saada hänet sisälle seurakuntataloon. Jouduin pyytämään toista työntekijää avuksi, koska portaiden vieressä oleva luiska oli niin jyrkkä, että siitä ei mitenkään olisi ilman apua selvinnyt. Saatuaamme miehen taloon sisälle menin uudestaan kirkon eteiseen auttamaan muita saattajia, jotka olivat jääneet sinne autettaviensa kanssa, koska eivät päässeet sieltä ulos korkeiden kynnyksen takia.

Olen koulutukseltani myös kuntahoitaja ja minulla on kokemusta pyörätuolin työntämisestä, mutta kyseisessä tilanteessa oli pakko pyytää apua. Kiinnitän usein huomiota juuri fyysiseen esteettömyyteen kulkiessani eri paikoissa. Tämä johtuu varmasti aiemmasta koulutuksestani ja työkokemuksestani kuntahoitajana. Saavutettavuus tuntui luontevalta aiheelta opinnäytetyön aiheeksi, koska minulla oli siitä jo aikaisempaa kokemusta. Valitsin saavutettavuuden opinnäytetyön aiheeksi myös siksi, että se on aina ajankohtainen aihe, erityisesti kun on kyse seurakunnasta. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa vammaisten seurakuntalaisten kokemuksia Rauman seurakunnan saavutettavuudesta

sekä sitä, ovatko vammaiset seurakuntalaiset mielestään yhdenvertaisessa asemassa muihin seurakuntalaisiin verrattuna. Opinnäytetyön tarkoituksena on nostaa esiin mahdolliset esteet, jotka vaikuttavat vammaisten käyttäjien mahdollisuuteen osallistua seurakunnassa. Lisäksi tavoitteena on saada opinnäytetyön lukijat pohtimaan, miten laaja käsite saavutettavuus on ja miten jokainen itse pystyy omalta osaltaan vaikuttamaan saavutettavuuden parantumiseen. Halusin keskittyä opinnäytetyössä nimenomaan vammaisten kokemuksiin saavutettavuudesta, koska he ovat parhaita asiantuntijoita kertomaan, mitkä asiat mahdollisesti ovat esteinä heidän osallistumiselleen seurakunnan tilaisuuksiin ja toimintaan.

Opinnäytetyön teoreettisena taustana on pääasiassa Saavu – Kirkon saavutettavuusohjelma. Luvussa kaksi avaan vammaisuuden käsitteitä liikunta-, näkö-, kuulo- ja kehitysvammaisuudesta. Kolmannessa luvussa avaan saavutettavuuden osa-alueiden käsitteistä asenteellisen, fyysisen ja viestinnän saavutettavuuden käsitteitä, joihin tässä työssä keskityn. Lisäksi perehdyn tässä luvussa saavutettavuuden erityisiin haasteisiin eri tavalla vammaisille. Neljännessä luvussa käsitelen vammaispolitiikkaa sekä vammaisuuteen ja saavutettavuuteen liittyviä lakeja. Viidennessä luvussa perehdyn siihen, mitä vammaisuus merkitsee seurakunnassa ja miten kristittyjen pitäisi vammaisuuteen ja erilaisuuteen suhtautua. Kuudennessa luvussa esittelen aikaisempia tutkimuksia, jotka liittyvät opinnäytetyöni aiheeseen. Seitsemännessä luvussa avaan tutkimuksen toteuttamista. Kahdeksannessa luvussa esittelen tutkimuksen tulokset ja yhdeksännessä luvussa pohdin tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä sekä opinnäytetyön tuloksia ja omaa toimintaani sekä ammatillista kasvuani.

2 VAMMAISUUS

Vammaisella tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380).

Vammaisuus nähdään yksilön ominaisuutena, esimerkiksi heikentyneenä tai puuttuvana liikkumis- tai näkökykynä. Haitta, joka vammaisuudesta aiheutuu, riippuu ympäristön ominaisuuksista. Mitä vähemmän ympäristössä on esteitä liikkumiselle tai toimimiselle, sitä vähemmän vammaisuudesta on haittaa yksilölle. (Nevala-Puranen 2001, 12; Rakenustietosäätiö RTS 2007.)

Sana ”vammainen” on kielenkäytössämme melko uusi. Aikaisemmin käytettiin yleensä termejä, jotka kuvasivat kyseisen vamman ominaislaatua, eikä eri ryhmiä yhdistävää termiä juurikaan tarvittu. Tällaisia termejä olivat esimerkiksi kuuromyökkä ja raajarikko. Yleisessä kielenkäytössä vammaisuus liitetään helposti myös sairauteen. Esimerkiksi tiedotusvälineissä voidaan käyttää toisinaan sanaa ”pyörätuolipotilas”, vaikka kyseessä olisi ihminen, joka on täysin hyväkuntoinen ja käyttää pyörätuolia liikkumiseensa. Vamma saattaa olla sairauden tulos, mutta se ei silti ole sama asia kuin sairaus. Vammaisuutta määritellään nykyään tarkastelemalla millaisia toimintakyvyn rajoituksia vamma aiheuttaa ihmiselle hänen elinympäristössään. Olennaista tässä on sosiaalinen haitta, joka riippuu aina ympäröivästä yhteiskunnasta. Vammaiseksi määritellään henkilö, jolla on joko pitkäaikaisia tai pysyviä toimintarajoitteita ja näistä johtuen vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämisen toiminnoista omassa elinympäristössään. (Repo 2006, 9.)

2.1 Liikuntavammaisuus

Liikuntavammaisuus on yleisin vammaisuuden muodoista. Ihmisen liikkumista voivat rajoittaa monet tekijät ja ne voivat olla kestoiltaan erimittaisia. Lyhytaikainen ja tilapäinen liikkumista rajoittava tekijä voi olla vamman tai sairauden vioittuma tai jälkitila, esimerkiksi selän kiputiloissa. Pitkäaikaista liikkumista vaikeuttavia vammoja voivat

aiheuttaa esimerkiksi tapaturmat, synnynnäiset kehityshäiriöt ja kehitysvauriot, lihas-hermoperäiset sairaudet sekä vanhenemisesta johtuvat muutokset. (Talvela & Matero 2006, 256.)

Ihminen voidaan määritellä liikuntavammaiseksi, mikäli hän ei tapaturman tai sairauden takia kykene liikkumaan itsenäisesti tai ilman apuvälineitä. Liikuntavammoja voivat aiheuttaa osittaiset tai täydelliset halvaantumiset, ylä- tai alaraajojen epämuodostumat, tuki- ja liikuntaelinten oireet ja vammat sekä erilaiset kivut ja säryt. Liikuntavamma voi olla myös synnynnäinen. Liikuntavamma rajoittaa ihmistä vammasta riippuen rajoittaen muun muassa liikkumisnopeutta, voimantuottoa, ulottumista, tasapainoa, molempien käsien käyttöä ja taakkojen käsittelyä. (Talvela & Matero 2006, 253.)

Liikuntavammaisella voi olla liikuntavamman lisäksi muita elämiseen liittyviä haittoja. Henkiset tekijät, kuten masennus, suru tai heikko itsetunto, vaikeuttavat myös osaltaan liikkumista. Liikuntavammaisilla on usein erilaisia apuvälineitä helpottamaan liikkumista. (Talvela & Matero 2006, 253.)

2.2 Näkövammaisuus

Näkövammaisuus on moniulotteista, koska näkeminen koostuu useasta eri osa-alueesta. Määriteltäessä näkövammaisuutta tulee ottaa huomioon yhteiskunnan arvomaailma sekä se, minkälaista näkökykyä yhteiskunnassa vaaditaan. Näkövammaisuuden raja määrittyy sen mukaan, minkälaista näkökykyä yhteiskunta edellyttää. Lisääntyneet visuaaliset opasteet ja automaattit lisäävät myös näkövammaisuutta, koska kaikki eivät pysty vastaanottamaan visuaalista tietoa ja joillekin automaattien käyttö on vaikeaa. (Malm 2006, 298; Näkövammaisten Keskusliitto 2011.)

Henkilöä pidetään näkövammaisena silloin, kun näkökyvyn alentumisesta on huomattavaa haittaa jokapäiväisissä toiminnoissa. Vamman aiheuttamaan haittaan vaikuttavat muun muassa vammautumisen kesto, vamman kesto, henkilön psyykkinen sopeutumiskyky ja uusien asioiden omaksumiskyky, henkilön elämäntapa ja hänen tehtäviensä näkökyvylle asettamat vaatimukset sekä ympäristöolosuhteiden ja yksilön oman toimintakyvyn välinen epätasapaino. (Näkövammaisten Keskusliitto 2011.)

Näkövammaisuuden virallisen määrittelyn tekee aina silmälääkäri. Määrittelyssä otetaan huomioon muun muassa näön tarkkuus ja näkökentän puutteet. Määrittely perustuu Maailman terveysjärjestö WHO:n luokitukseen. Henkilö määritellään näkövammaiseksi silloin, kun paremman silmän laseilla korjattu näöntarkkuus on heikompi kuin 0,3. Sokeaksi henkilö määritellään silloin, kun paremman silmän näöntarkkuus on alle 0,05 tai kun näkökenttä on supistunut halkaisijaltaan alle 20 asteeseen tai mikäli henkilön toiminnallinen näkö on muusta syystä vastaavalla tavalla heikentynyt. Näkövammaisen henkilö voi siis olla heikkonäköinen tai sokea. Sellaista henkilöä, jonka näkökyky pystytään korjaamaan normaaliksi laseilla tai jos toisessa silmässä on normaali näkö, ei luokitella näkövammaiseksi. (Näkövammaisten Keskusliitto i.a.b.) Määrittelyn lähtökohtana on kuitenkin näkövammaisen oma näkemys siitä, miten näkövamma vaikuttaa hänen jokapäiväiseen elämäänsä (Malm 2006, 298).

Heikkonäköiset ihmiset voivat nähdä asioita eri tavoin: joku ihminen ei näe lukea, mutta hän pystyy kulkemaan ilman valkoista keppiä, toinen taas pystyy jäljellä olevan tarkan näön avulla lukemaan, mutta ei näe ympäristöä. Usein heikkonäköisyyteen liittyy myös hämäräsokeutta ja häikäistymisherkkyyttä. (Näkövammaisten Keskusliitto i.a.b.)

Täydellinen sokeus on harvinaista. Sokeatkin voivat nähdä valon tai jopa hahmoja. Henkilö määritellään toiminnallisesti sokeaksi silloin, kun hän muun muassa on menettänyt suuntausnäön vieraassa ympäristössä sekä lukunäön tavanomaisessa merkityksessä. Tällainen henkilö voi silti pystyä lukemaan erityisapuvälineiden kuten lukutelevision avulla. (Näkövammaisten Keskusliitto i.a.b.) Näön heikkeneminen tai sen menetys vaikeuttaa arkipäivän elämässä erityisesti liikkumista, sosiaalisten suhteiden ylläpitoa ja tiedon saamista (Keto 1999, 19).

2.3 Kuulovammaisuus

Kuuloliiton (i.a.a) mukaan yleiskäsite kuulovammaisen tarkoittaa henkilöä, jolla on jonkinasteinen tai jonkinlaatuinen kuulonalennus lievästä huonokuuloisuudesta täydelliseen kuurouteen. Määriteltäessä kuulovammaisuutta tulee ottaa huomioon, mistä näkökulmasta sitä tarkastellaan. Lääketieteellisestä näkökulmasta tarkasteltuna kuulovam-

maisuus tarkoittaa kuulon poikkeamaa. Sosiokulttuurisesta näkökulmasta tarkasteltaessa korostetaan kuurojen asemaa kielellisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Kielen kehityksen ja kommunikoinnin näkökulmasta merkityksellistä on se, onko kyseessä huonokuuloinen, kuuro vai kuuroutunut ihminen. Pedagogiikan näkökulmasta tarkasteltaessa merkityksellistä on se, miten kuulovammainen voi osallistua opetukseen. (Matero 2006b, 340.)

Kun kuulovammaa määritellään sosiaalisesti, henkilöä pidetään huonokuuloisena silloin, kun kuulovamma on osittainen ja henkilö kuulee puhetta ja pystyy kommunikoimaan kuulokojeen avulla huuliolukua apuna käyttäen. Henkilö määritellään kuuroutuneeksi silloin, jos hän on menettänyt kokonaan kuulonsa puheen oppimisen jälkeen ja hän kommunikoi useimmiten puheella tukimenetelmien, kuten tekstitulkkauksen tai viitotun puheen, avulla. Pelkästään kuulon kautta tällainen henkilö ei saa selvää puheesta kuulokojeenkaan avulla. Kuuroksi henkilö määritellään silloin, kun hän on syntymässään tai varhaislapsuudessaan menettänyt kuulonsa ja hän ei saa selvää puheesta kuulokojeenkaan avulla. Kuuro henkilö kommunikoi pääasiassa viittomakielellä, joka on hänen ensikielensä. (Kuuloliitto i.a.a.)

Normaalikuuloisuuden rajaksi on määritelty 10–20 dB:n kuulon taso. Sosiaalisen kuulemisen rajasta puhutaan silloin, mikäli puhekuulon kynnystaso on laskenut noin 30 dB. Henkilöllä on silloin vaikeuksia seurata keskustelua ja osallistua siihen. Puhekuulon rajaksi kutsutaan sitä, kun kuulotaso on 60–65 dB ja henkilö kuulee ja ymmärtää puheen noin metrin etäisyydeltä. Kuurouden rajana pidetään 85–90 dB:n kuulon tasoa. (Kuuloliitto i.a.a.)

2.4 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammalla tarkoitetaan ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella olevaa vammaa. Kehitysvammaiselle on uusien asioiden oppiminen ja käsitteellinen ajattelu vaikeaa. Tosin kehitysvammaiset ihmiset oppivat monia asioita samalla tavalla kuin muutkin ihmiset. Kehitysvammaisuuden kuvaamisessa käytetään usein myös älykkyysosamäärän mittaamista. Älykkyys on kuitenkin vain osa ihmisen persoonallisuutta. Siihen, millaiseksi aikuiseksi kehitysvammainen kasvaa, vaikuttavat myös kasvatus, elämäkoke-

mukset, oppiminen ja elinympäristö. Kehitysvammaiset ovat omia yksilöitään samalla tavalla kuin muutkin ihmiset: heillä on oma persoonallisuutensa, omat vahvuutensa, mahdollisuutensa ja kykynsä, jotka on vain löydettävä ja joita täytyy tarvittaessa tukea. (Matero 2006a, 165.)

Kehitysvammaisuuden aste voi vaihdella paljon. Kehitysvamma rajoittaa vain osaa ihmisen toiminnoista. Syitä kehitysvammaisuudelle on monia. Kehitysvammaisuus voi johtua häiriöistä perintötekijöissä, raskausajan ongelmista, synnytyksen aikaisesta hapen puutteesta, lapsuusiässä tapahtuneesta onnettomuudesta tai lapsuusiän sairaudesta. Kehitysvammaisuuden syy jää usein tuntemattomaksi. Kehitysvammaa ei pidä sekoittaa muihin vammaisuuden muotoihin, kuten liikuntavammaan tai cp-vammaan. (Kehitysvammaliitto i.a.a.) Kehitysvamma ei ole sairaus, vaan se on vaurio tai vamma, joka haittaa jokapäiväistä selviytymistä sitä vähemmän, mitä paremmin yhteiskunta on suunniteltu kaikille ihmisille (Kehitysvammaisten Tukiliitto i.a.b).

Kehitysvammaisuutta voidaan tarkastella ja määritellä lääketieteen tai diagnoosien, sosiaalisesta tai toimintakyvyn näkökulmasta. Perinteisesti kehitysvammaisuutta on tarkasteltu lääketieteen näkökulmasta niin että sen rinnalla on toimintakyvyn näkökulma, jossa pohditaan ihmisen valmiuksia selviytyä eri ympäristöissä. Viime vuosina on painotettu kehitysvammaisuutta tarkasteltaessa sosiaalista näkökulmaa, jossa muistutetaan, että vamman sijasta ihmisten mahdollisuuksia rajoittavat usein erityisesti riippuvuus muista ihmisistä, ennakkoluulot ja syrjintä. Suomessa on käytössä WHO:n ICD-10-tautiluokitus, jossa kehitysvammaisuus jaotellaan vamman neljään eri asteeseen: lievään, keskivaikeaan, vaikeaan ja syvään kehitysvammaan. (Kehitysvammaliitto i.a.b.)

3 SAAVUTETTAVUUS JA ESTEETTÖMYYS

Esteettömyydelle on monia määritelmiä. Esteettömyyttä ja saavutettavuutta käytetään usein rinnakkaisina termeinä. Lähtökohtana kaikelle saavutettavuudelle ovat asenteet: miten saavutettavuuteen suhtaudutaan ja mitä ollaan valmiita tekemään, jotta saavutettavuus toteutuisi. Esteettömyys on laaja käsite ja se sisältää muun muassa palvelujen saatavuuden, välineiden käytettävyyden, tiedon ymmärrettävyyden sekä mahdollisuuksien osallistua itseä koskevaan päätöksentekoon. (Invalidiliitto i.a.a.)

Ympäristössämme on paljon esteitä, jotka voivat vaikeuttaa jokapäiväistä elämäämme. Erityisesti esteet koskevat ihmisiä, joilla on ongelmia kuulemisessa, näkemisessä tai liikkumisessa. Esteettömässä ympäristössä kaikki voivat liikkua ja toimia tarpeellisia apuvälineitä käyttäen itsenäisesti ja yhdenvertaisesti riippumatta siitä, millainen heidän liikkumis- tai toimintakykynsä on. (Kuuloliitto i.a.a; Näkövammaisten Keskusliitto i.a.a.)

Kaikilla seurakuntalaisilla on oikeus kokea olevansa osa seurakuntaa. Heillä tulee olla mahdollisuus osallistua seurakunnan toimintaan haluamallaan tavalla. Saavutettava ja esteetön seurakunta mahdollistaa erilaisten ihmisten täysivaltaisen seurakuntalaisuuden. Tällöin osallisuus ja yhdenvertaisuus toteutuvat kaikkien seurakuntalaisten kohdalla. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.)

Tässä luvussa avaan saavutettavuuden osa-alueista asenteellisen, fyysisen ja viestinnän saavutettavuuden käsitteitä, joihin tässä opinnäytetyössä keskityn. Lisäksi perehdyn saavutettavuuden haasteisiin eri tavalla vammaisille.

3.1 Saavutettavuuden osa-alueet

Esteettömyyden rinnalla käytetään usein saavutettavuustermiä, johon liittyy monia osa-alueita. Tällaisia ovat rakennetun ympäristön esteettömyys eli fyysinen saavutettavuus, saavutettavuus eri aistien avulla, tiedon ja viestinnän saavutettavuus sekä sosiaalinen ja kulttuurinen saavutettavuus. (Haarni 2006; Terveystieteiden tutkimuskeskus THL i.a.)

Kirkon saavutettavuusohjelmassa omina saavutettavuuden osa-alueinaan ovat lisäksi asenteellinen saavutettavuus, taloudellinen saavutettavuus sekä päätöksenteon ja strategian saavutettavuus (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012).

Keskityn opinnäytetyössä saavutettavuuden osa-alueista asenteelliseen saavutettavuuteen, fyysiseen saavutettavuuteen eli rakennetun ympäristön esteettömyyteen sekä viestinnän saavutettavuuteen. Seuraavaksi määrittelen tarkemmin saavutettavuuden osa-alueita.

3.1.1 Asenteellinen saavutettavuus

Asenteellinen saavutettavuus on lähtökohta kaikelle saavutettavuudelle. Asenteelliseen saavutettavuuteen voidaan laskea myös se, onko henkilökuntaa koulutettu saavutettavuusasioissa (D4-verkosto i.a.). Joillakin ihmisillä voi olla ennakkoluuloja ja ennakkasenteita vammaisista. Ihmiset eivät aina tiedä, miten vammaisiin tulisi suhtautua. Vaikka nykyään asenne vammaisuutta kohtaan on muuttunut, yhteiskunnallisella tasolla on vielä paljon asenteellista ja rakenteellista esteellisyyttä. Olennaista on luoda myönteistä asenneilmapiiriä vammaisuutta kohtaan. Mikäli säädettyjä lakeja ei koeta yhteiskunnassa hyväksyttäviksi ja oikeudenmukaisiksi, yhdenvertaisuus ei pääse toteutumaan. (Konttinen 2007, 68–70.) Negatiiviset asenteet vammaisia ja vammaisuutta kohtaan voivat pahimmillaan johtaa syrjintään, mikäli henkilö asetetaan eriarvoiseen asemaan verrattuna muihin samanlaisessa asemassa tai tilanteessa oleviin (Kuuloliitto i.a.b).

Pohdittaessa asenteita vammaisuuteen tulee kysyä toivotammeko kaikki ihmiset terveilleiksi toimintaamme ja onko henkilökunnalle järjestetty riittävästi mahdollisuuksia kouluttautua erilaisten ihmisten huomioimiseen ja kohtaamiseen. Myönteinen asenne saavutettavuutta kohtaan on avainasemassa silloin, kun palveluita halutaan parantaa. Saavutettavuuden edistämisen tulisi olla kirjattuna toimintasuunnitelmassa tavoitteena. (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry i.a.) Saavutettavuuden toteutumista tulisi myös valvoa ja arvioida säännöllisesti.

Saavu – Kirkon saavutettavuusohjelman (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012) mukaan asenteellinen saavutettavuus merkitsee sitä, että seurakuntalaiset ja työntekijät

toimivat niin, että kaikki voivat kokea seurakuntayhteyttä ja elää kristittyinä. Kun on tahtoa toimia yhdessä saavutettavuuden ja osallisuuden lisäämiseksi, monia esteitä voitetaan ja löydetään ratkaisuja arjen haasteisiin. Jo pienillä, harkituilla muutoksilla saadaan monta toimintaa saavutettavaksi. On tärkeää, että tuetaan vammaisten ja muiden vähemmistöryhmien omaa mahdollisuutta toimia. Usein he ovat olleet itse seurakunnan toiminnan ja avun kohteita. Aito kokemus osallisuudesta sisältää mahdollisuuden tasa-vertaiseen toimimiseen. Seurakunnassa jokainen työntekijä, luottamushenkilö, vapaaehtoinen ja seurakuntalainen vaikuttaa omalta osaltaan saavutettavuuden toteutumiseen. Seurakuntien ja kirkon tulisi myös aktiivisesti sitoutua vammaisten henkilöiden työllistämiseen.

3.1.2 Fyysinen saavutettavuus

Fyysisen saavutettavuuden eli rakennetun ympäristön esteettömyyden päämääränä on kaikille käyttäjille toimiva, turvallinen ja miellyttävä ympäristö (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012). Hyvin suunniteltu ja toteutettu rakennus on sellainen, jossa on kaikille, myös liikkumis-, toimimis- ja suuntautumisesteisille henkilöille, soveltuva esteetön sisäänkäynti. Saavutettavuus alkaa jo autojen pysäköintialueelta, josta tulee olla helppokulkuinen, helposti hahmotettavissa oleva ja yhtenäinen kulkuväylä rakennukseen sekä portaattomasti että tarvittaessa loivia portaita pitkin. Kulkuyhteyttä järjestettäessä on otettava huomioon, että talvella ja sateella pitkien matkojen kulkeminen on raskasta pyörätuolin, rollaattorin tai muun apuvälineen kanssa liikkuville. On suositeltavaa, että liikuntarajoitteisten pysäköintipaikat sijoitetaan sisäänkäynnin läheisyyteen. Saavutettavuuden kannalta on myös tärkeää, että rakennuksen pääoven eteen pääsee tarvittaessa ajamaan autolla. Sellaisissa rakennuksissa, joissa pidetään tilaisuuksia ryhmille, myös linja-auton pääsy sisäänkäynnin välittömään läheisyyteen on suositeltavaa. (Neväla-Puranen 2001, 12; Rakennustietosäätiö RTS 2007.)

Mikäli rakennuksessa on enemmän kuin yksi kerros tai toiminnallisesti toisiinsa yhteydessä olevia tasoja ja tasanteita, liikkumisarajoitteisille tulee järjestää heidän tarpeisiinsa soveltuva kulkuväylä tai kulkuyhteys tarkoituksenmukaisella tavalla. Tapauskohtaisesti voidaan asentaa myös kiinteästi asennettavia henkilöiden nostoon tarkoitettuja laitteita.

Portaat on rakennettava loiviksi, helppokulkuisiksi ja turvallisiksi. (Rakennustietosäätiö RTS 2007.)

Olisi tärkeää, että jo rakennusten ja palvelujen suunnitteluvaiheessa kuultaisiin aina niiden tulevia käyttäjiä. Niin arkkitehtien ja rakennusvalvonnan kuin palvelun tuottajien asenteilla on suuri merkitys uudis- ja korjausrakentamisen esteettömyyden toteutumisen kannalta. Luiskaa ei esimerkiksi pidä rakentaa vain sen takia, että lainsäädäntö niin vaatii. Lähtökohdana luiskan rakentamiselle tulee olla se, että se helpottaa liikuntarajoitteisten liikkumista ja poistaa fyysisen ympäristön esteellisyyttä. Huono luiska ei palvele ketään käyttäjää. Luiskien tulisi olla loivia, ei mielellään yli 5 % kaltevuudeltaan. (Invalidiliitto i.a.b; Kehitysvammaisten Tukiliitto i.a.a; Konttinen 2007, 86–88.)

Esteettömyyteen liittyy sekä yksinkertaisia pieniä valintoja että suuria päätöksiä. Usein esteettömyyttä katsotaan suhteessa rahaan. Kustannukset pysyvät kurissa silloin, kun esteettömyyteen kiinnitetään huomiota jo rakennuksen suunnitteluvaiheessa. Jälkikäteen tehdyt muutostyöt tulevat kalliimmaksi vaihtoehdoksi. (Kehitysvammaisten Tukiliitto i.a.a.)

Esteettömässä ympäristössä kulkuväylien tulee olla riittävän leveät, jotta niistä pääsee liikkumisen apuvälineillä kulkemaan. Niiden tulee olla myös kovia, tasaisia ja luistamattomia. Kaltevuutta niissä ei saa olla kuin kulkusuunnassa. Portaissa tulisi olla kunnolliset käsijohteet molemmilla puolilla. Ulkoportaiden tulisi olla katetut, jotta talvella lumi ja jää eivät aiheuttaisi liukastumistapaturmia. Putoamisvaaran välttämiseksi portaiden tulisi olla helposti havaittavat, hyvin valaistut sekä kontrasteilla merkityt. (Invalidiliitto i.a.b.)

Ulkona alueiden jäsentelyssä voidaan käyttää hyväksi erilaisia materiaali- ja värikontrasteja. Sopivia pintamateriaaleja kulkuväylille ovat asfaltti, betoni, tiivistetty kivituhka tai sileät ja luistamattomat laatat. Ulkoalueiden talvihoidolla on suuri merkitys turvaamaan liikuntavammaisten ja vanhusten liikkumisedellytyksiä sekä liukastumistapaturmien ehkäisemisessä. (Invalidiliitto i.a.b.)

Sisäänkäynneissä tulisi huomioida, että ne soveltuvat myös liikuntaesteisille. Mikäli oven edustalla on luiska, ulko-ovi ei saisi aueta luiskan käyttäjän esteeksi tasanteella.

Sisäänkäyntien katokset ja syvennykset helpottavat näkövammaisten suunnistautumista sekä suojaavat sateelta. Katosten tulee olla suunniteltu niin, etteivät ne aiheuta törmäysvaaraa. Sisäänkäyntien valaistusten tulee olla riittävät, häikäisemättömät ja oikein suunnatut. Portaiden tulee erottua ympäristöstä myös hämärällä. Ulko-ovien edustoilla tulee olla tasanne, jossa mahtuu kääntymään pyörätuolilla sekä avaamaan ja sulkemaan oven pyörätuolissa istuen. Ulko-ovien havaittavuutta tulisi parantaa käyttämällä värikontrasteja. Kynnysten tulisi olla matalia, enintään 20 mm korkeita. Ulko-ovien tulisi aueta kevyesti tai automaattisesti. (Invalidiliitto i.a.b; Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

Selkeät ja näkyville laitetut opasteet helpottavat liikkumista. Opasteiden teksti tulee erottua selvästi taustasta ja niissä tulee käyttää havainnollisia symboleja. Silloin, kun kyse on lyhyestä tekstistä, opasteessa on hyvä käyttää kohokirjaimia. Tällöin ei tarvita välttämättä erillistä pistekirjoitusta. Kirkon tai muun rakennuksen eteiseen laitettu tilojen pohjakartta ja kartta induktiosilmukan kuuluvuusalueesta ohjaavat näkö- ja kuulovammaisia kulkemisessa ja paikan valinnassa. Kartoilla voidaan osoittaa paikat myös pyörätuolin käyttäjille. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

Sisätiloissa tulee olla vaivatonta liikkua. Tilojen tulisi olla toimivia, helppokäyttöisiä ja loogisia. Kulkureittien tulisi olla selkeästi merkityt. Kalusteet tulisi sisällä sijoittaa niin, että niihin on esteetön pääsy myös pyörätuolilla. Vaatenaulakkojen tulisi olla sellaisia, että niitä pystyvät käyttämään myös pyörätuolissa istuvat ja lyhytkasvuiset. Niiden tulisi olla myös näkövammaisten kannalta turvallisia, siten että niissä ei ole törmäysvaaraa. (Invalidiliitto i.a.b; Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

Esteettömät wc-tilat täytyy merkitä liikkumisesteisen tunnuksella. Wc-istuimelle tulisi voida istua pyörätuolista edestä tai sivulta. Hygieniatilan oviaukon tulee olla riittävän leveä ja kynnyks saisi olla enintään 20 mm korkea. Lattiamateriaalin tulisi olla märkänäkkin luistamaton. Pesualtaan tulisi olla sellaisella korkeudella, että siihen ylettyy hyvin myös pyörätuolissa istuen. Myös wc-paperin ja käsipyyhkeiden tulisi olla sellaisella korkeudella, että pyörätuolissa istuva niihin ylettyy. Esteettömissä wc-tiloissa tulee olla riittävästi tilaa mahdolliselle avustajalle. (Invalidiliitto i.a.b; Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

Oikeiden värien valinta voi auttaa näkövammaisten suunnistautumista. Samalla se lisää kaikkien turvallisuutta. Erityisen tärkeää kontrastien käyttäminen on portaissa askelmien hahmottamisen helpottamiseksi. Värikontrasteilla tarkoitetaan värien tummuuseroa. Oleellista eivät ole värit sinänsä vaan niiden ajateltu ero mustavalkoisessa valokuvassa. Lattian suuret ja voimakkaan väriset kuviot haittaavat näkövammaisten suunnistautumista ja tekevät heikkonäköisille yleisvaikutelman sekavaksi. (Invalidiliitto i.a.b.)

Esteettömässä tilassa valaistus on riittävä, häikäisemätön, tasainen ja oikein suunnattu. Lisäksi valaisimien tulee toistaa värit luonnonmukaisina ja korostaa kontrasteja. Yleisvalaistusta täydennetään tarvittaessa kohdevalaisimilla. (Invalidiliitto i.a.b.)

Sisätilojen pintamateriaaleilla on suuri merkitys turvallisuuden, toimivuuden ja terveyllisyyden kannalta. Liikkumisesteisille tärkeintä on luistamattomuus, näkövammaisille kiiltävien pintojen välttäminen ja kaikille pölyä keräävien tai kosketusallergiaa aiheuttavien materiaalien välttäminen. Pyörätuolia käyttäville paras lattiamateriaali on kova ja tasainen. Heikkonäköisten kannalta lattiamateriaali ei saisi olla kiiltävää, varsinkaan silloin, jos lattia on tumma. (Invalidiliitto i.a.b.)

3.1.3 Viestinnän saavutettavuus

Viestintä on vuorovaikutusta, ja sen perustana on se, että ihmiset ovat kokonaisvaltaisesti läsnä toisilleen, kokevat olonsa turvallisiksi ja ovat kiinnostuneita toisistaan. Vuorovaikutuksessa haetaan yhteistä kieltä, jota molemmat osapuolet ymmärtävät ja osaavat käyttää. Apukeinoina voidaan käyttää selkeäkielisyyttä, puhetta tukevia tai korvaavia kommunikaatiomenetelmiä, erilaisia apuvälineitä tai tulkkia. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.) Vammaisille henkilöille tulkkauksen, kommunikaation apuvälineet ja tiedonsaanti ovat välttämättömiä yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutumisen tekijöitä (Konttinen 2007, 88).

Viestinnän saavutettavuutta pohdittaessa tulee kartoittaa tavoittaako toiminnasta tiedottaminen tehokkaasti erilaisia käyttäjiä sekä käytetäänkö viestinnässä vaihtoehtoisia tapoja. Viestintä on tehokasta silloin, kun se tavoittaa erilaiset käyttäjät erilaisin keinoin. Viesti saavuttaa käyttäjän paremmin silloin, kun se on helposti seurattavissa ja ymmär-

rettävissä sekä tarjottuna erilaisilla kielivaihtoehdoilla. Verkkosivujen tulisi olla saavutettavissa myös pistekirjoitusta tai äänisyntetisaattoreita käyttäville. Verkkosivustojen ja painetun materiaalin tulisi olla visuaalisesti selkeää; kirjasinkoon tulisi olla riittävän suuri ja fonttien helposti luettavia ja lisäksi tulisi käyttää kontrastia taustan ja kirjainten välillä. Verkkosivuilla on tärkeää lisätä myös tieto saavutettavuudesta, esimerkiksi erilaisia symboleja eli kuvatunnuksia käyttäen. (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry i.a.)

Osana ympäristön esteettömyyttä ja saavutettavuutta on kommunikaatioon liittyvien ongelmien poistaminen (Kontinen 2007, 87). Viestinnän saavutettavuutta arvioitaessa kartoitetaan vaihtoehtoiset kommunikointitavat, esimerkiksi onko kohteessa induktiosilmukka tai opastusta selkokielellä, onko kohteesta saatavilla ennakkotietoja, internet-sivujen saavutettavuutta sekä vaihtoehtoiset viestintätavat ja oikeat viestintäkanavat, esimerkiksi onko internet-sivuilla oleva tieto saatavissa myös muilla tavoin (D4-verkosto i.a.).

Viestintäpalveluiden, esimerkiksi puhelimen, television, radion ja internetin, esteettömyys tarkoittaa sitä, että välineet ja palvelut ovat helposti saatavilla ja myös vammaisten ja ikääntyneiden käytettävissä (Liikenne- ja viestintäministeriö i.a.). Verkkopalveluiden tulee olla kaikkien saavutettavissa riippumatta siitä, millainen henkilön kuulo- tai näkökyky on tai onko hänellä motorisia vaikeuksia tai muita toimintarajoitteita. Uusimpia saavutettavuudesta annettuja ohjeita noudattavien seurakuntien verkkosivut aukeavat erilaisilla päätelaitteilla ja selaimilla. Mikäli koko seurakunnan sivustoa ei ole mahdollista tehdä selkokieliseksi, tulisi keskeisimmistä aihealueista ja tapahtumista tehdä selkokieliset sivut. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

3.2 Saavutettavuuden haasteet eri vammaisryhmille

Saavutettavuus ei merkitse kaikille välttämättä samoja asioita. Riippuen ihmisen toimintakyvystä ja ominaisuuksista saavutettavuuteen liittyy erilaisia haasteita. Seuraavaksi tarkastelen, millaisia erityisiä haasteita saavutettavuudella on eri tavalla vammaisten näkökulmasta.

3.2.1 Saavutettavuus liikuntavammaisen kannalta

Liikuntavammaisilla on usein käytössään erilaisia tilaa vieviä liikkumisen apuvälineitä, jolloin fyysinen saavutettavuus merkitsee heille usein eniten. Tämä tulee huomioida toiminnan suunnittelussa ja järjestelyissä. Pyörätuolit vaativat yleensä suurimman tilan kulkemiseen. Tällöin on huomioitava, että rakennusten pysäköintipaikat, kulkuväylät, sisäänkäynnit, hygieniatilat ja kulkeminen rakennuksen muissa sisätiloissa sujuu esteettömästi. (D4-verkosto i.a.)

Kävelykeppiä tai kainalosauvoja käyttävien kannalta on tärkeää, että lattiapinta on sisätiloissa märkänäkin luistamaton. Liikuntavammaiselle kulkeminen on hankalaa myös silloin, mikäli kulkuväylän materiaalien kitkat poikkeavat suuresti toisistaan. Liikuntavammaisille ja toimintarajoitteisille tulisi olla tarjolla riittävästi korkeampia ja käsinjohtajaisia tuoleja. Raskaat ovet ja jäykät ovenkahvat ovat hankalia silloin, kun käsissä on toimintavajavuuksia tai ne ovat heikot tai kipeät. (Invalidiliitto i.a.b.)

Julkisissa tiloissa tulisi olla esteettömät inva-vessat liikuntarajoitteisille. Esteettömät wc-tilat tulisi merkitä opasteilla, jotta ne ovat helposti löydettävissä. Oven ulkopuolelle olisi hyvä merkitä myös oven kätsisyys. Invavessoissa olisi hyvä olla mietittynä tilat myös päällystakille ja käsilaukulle sekä vaatekoukkuja kahdella eri korkeudella. Lavuaari ja käsipyyhkeet tulisi sijoittaa niin, että myös pyörätuolissa istuva niihin ylettyy vaivattomasti. Roska-astian olisi hyvä olla avonainen, koska kannellista jalkapolkimella varustettua roska-astiaa pyörätuolissa istuva ei pysty välttämättä käyttämään tai ainakin se on hankalaa. (Pesola 2009.)

Rakentamismääräysten (RakMK F1) mukaan kynnykset saisivat olla vain 20 mm korkeita. Se ei tunnu korkealta, mutta kyseisen korkuisen suorakulmaisen kynnyksen ylittäminen on vaikeaa rollaattorilla tai pyörätuolilla. Erityisen hankalaa se on silloin, kun ylittettäviä kynnyksiä on monta peräkkäin tai mikäli pyörätuolissa on etummaisina pienemmät pyörät, jolloin ne voivat kääntyä herkästi poikittain osuessaan esteeseen ja tällöin eteenpäin työntäminen ei enää onnistu. (Pesola 2009.)

Portaat ja luiskat tulisi varustaa molemmin puolin käsijohteilla, jotta kaiteesta voi ottaa kiinni kummalla kädellä tahansa. Tulee kuitenkin huomioida, että mikäli henkilön nilkat

ovat jäykät, hän ei pysty luiskaa käyttämään ja tällöin rappujen tulisi olla riittävän matalat. Luiskat eivät saa olla liian jyrkkiä, jotta niissä on heikentyneillä käsivoimilla turvallista ja vaivatonta kulkea. (Pesola 2009.)

3.2.2 Saavutettavuus näkövammaisen kannalta

Näkövammaisten kannalta yksi tärkeimmistä esteettömän ympäristön muodostavista asioista on valaistus. Heikkonäköisellä valon tarve voi olla moninkertainen ”tervesilmäiseen” verrattuna. Erittäin suuri merkitys on valon laadulla: heikkonäköinen voi soikaistua pitkäksikin aikaa häikäistymisen seurauksena. Näkövammaisilla on silmän sopeutuminen valotason nopeisiin muutoksiin puutteellista. Tasainen, riittävä ja häikäisemätön valo erityisesti portaissa sekä väritys ja kontrastit ovat erityisen tärkeitä asioita saavutettavuudelle näkövammaisten kannalta. Värien valinnassa on oleellista, että ne helpottavat tilan hahmottamista, esimerkiksi seinän erottumista lattiasta, oven erottumista seinästä sekä tärkeiden asioiden, kuten tukikaiteen, valokytkimen, portaiden ja opasteiden, erottumista taustastaan. Myös tilan hyvä akustiikka on näkövammaiselle tärkeää. Usein kuulemisesta tulee entistä tärkeämpää näön heikentyessä. Ympäristön melu estää näkövammaista käyttämästä kuuloa hyväksi suunnistamisessa. (Invalidiliitto i.a.b; Pesola 2009.)

Sivusta tai ylhäältä tulevat esteet ovat näkövammaisille vaarallisia, koska niitä ei voi havaita valkoisella kepillä, elleivät ne ulotu lattiaan asti. Esimerkiksi vapaasti seisovat naulakot, joissa on ulkonevia ripustuskoukkuja, ovat näkövammaisille vaarallisia. Tapaturmavaaran voivat aiheuttaa myös läpinäkyvät tai heijastavat materiaalit, koska ne aiheuttavat helposti tulkintavirheitä. Tällaiset kohdat tulee varustaa tarroilla tai ne voidaan jakaa puitteilla pienempiin osiin. Erilaiset pintamateriaalit helpottavat näkövammaista opastamalla ja varoittamalla. (Invalidiliitto i.a.b.)

Käsijohteilla on suuri merkitys näkövammaisille. Käsijohde kertoo näkövammaiselle, milloin portaat alkavat, milloin ne loppuvat ja missä on välitasanne. Hyvin suunniteltu ja toteutettu käsijohde tekee portaiden ja luiskien kulkemisen näkövammaiselle turvallisemmaksi. Myös rakennusten sisätiloissa tulisi olla riittävästi käsijohteita, jotka helpottavat näkövammaisten sujuvaa kulkemista. (Pesola 2009.)

Lattiamateriaalien värit vaikuttavat erityisesti näkövammaisten kulkemisen sujuvuuteen sisätiloissa. Lattiamateriaalin väritys voi joko auttaa tai hämätä kulkijaa; tumma lattia ”imee” valon ja ympäristöstä tulee näkövammaisille vaikeasti käytettävä erityisesti suurissa tiloissa. Kontrasteilla voidaan varoittaa esimerkiksi yllättävistä tasoeroista sekä yksityiskohtien havaitsemiseksi. Kontrasteja voidaan korostaa valaistuksella. Lattiamateriaalin voimakkaat kuvioinnit voivat näyttää tasoeroilta tai vääristää tilan hahmottamista. Myös suuri yleisö-wc on usein näkövammaisen kannalta ongelmallinen, koska tilaa voi olla vaikea hahmottaa. (Invalidiliitto i.a.b; Pesola 2009.)

Mietittäessä saavutettavuutta näkövammaisten kannalta tulee huomioida se, onko kohde helposti löydettävissä, ovatko opasteet sormin luettavia ja heikkonäköiselle riittävän selkeitä huomioiden kontrasti ja kirjainkoko, ovatko törmäys- ja putoamisvaaran aiheuttajat merkitty siten, että näkövammaisen voi ne tunnistaa, onko kohteesta ennakkotietoa internetissä näkövammaisen tavoitettavassa muodossa, saako opaskoira seurata näkövammaista kaikkiin tiloihin sekä onko tarjolla henkilökohtaista apua (D4-verkosto i.a.).

Seurakunnan tilaisuuksien tekstien, esimerkiksi virsien, laulujen sanojen ja aineistojen, tulee olla saatavilla myös pistekirjoituksella. Osa näkövammaisista pystyy lukemaan sopivilla apuvälineillä painettua tekstiä. Isokirjoitustekstissä kirjainkoko, värikontrasti ja taitto ovat riittävän selkeitä tekstin lukemiseen ilman apuvälineitä. Lisävalo ja suurenuslasi ovat hyviä apuvälineitä palvelemaan näkövammaisia. Äänitteiden ja sähköisten aineistojen avulla tieto on myös näkövammaisten saavutettavissa. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

3.2.3 Saavutettavuus kuulovammaisen kannalta

Kuulovammaisilla on monenlaisia tapoja kommunikoida. Huonokuuloiset muodostavat suurimman joukon kuulovammaisista. Monet huonokuuloisista käyttävät kuulolaitetta, joka vahvistaa ääntä, mutta samalla se usein voimistaa myös taustamelua. Aikuisena kuuroutuneet turvautuvat usein huulitalukuun. He ovat harjoitelleet tunnistamaan puhujan suun ja kielen liikkeestä sanoja ja kirjaimia. Myös osa huonokuuloisista käyttää

puheen ymmärtämisen tukena huuliltalukua. Jotkin kuuroutuneista ovat opetelleet viittomakielen, jossa käytetään puhuttujen sanojen sijasta viittomia. Syntymäkuurot käyttävät yleensä pelkästään viittomakieltä. Lisäksi on olemassa erilaisia puhetta tukevia viittomia tai sormiaakkosviestintää. (D4-verkosto i.a.)

Kuuloliiton (i.a.b) mukaan esteetön toimintaympäristö voidaan hahmottaa kuulovammaisten näkökulmasta eri osa-alueiden kannalta. Kuuloliitto on jakanut esteettömän toimintaympäristön kuuteen osioon, jotka vaikuttavat kuulovammaisen arkeen. Näitä ovat opiskelu, työelämä, kommunikaatio, tulkkauspalvelut, kuunteluympäristö ja viestintä. Tässä työssä tarkastelen lähemmin esteettömään työympäristöön liittyvää fyysistä ympäristöä ja asenteita sekä kommunikaatiota, kuunteluympäristöä ja viestintää. Esteetön fyysinen ympäristö on kuulovammaiselle sellainen, jossa on hyvä akustiikka. Tarvittaessa sinne tulee asentaa sopivia apuvälineitä. Esteetön asenneilmapiiri tarkoittaa sitä, että kuulovammaisen tarpeet otetaan huomioon toiminnan järjestelyissä sekä kommunikaatiotilanteissa.

Monet asiat auttavat kuulovammaisen kuulemista. Hyvä kuunteluympäristö on lähtökohta toimivalle kommunikaatiolle. Kun kuunteluympäristö on esteetön, kuulovammaisen pystyy osallistumaan täysipainoisesti puheeseen perustuviin viestintätilanteisiin. Hyvässä kuunteluympäristössä tilan kaikuisuus ja taustamelu ovat mahdollisimman vähäiset, äänentoistojärjestelmään voidaan tarvittaessa kytkeä induktiosilmukka, valaistus on riittävän voimakas, häikäisemätön ja oikein suunnattu, selkeät opasteet helpottavat tiloissa liikkumista ja toimimista sekä henkilöturvallisuuteen liittyvien hälytysjärjestelmien tulee olla kaikille soveltuvia. (D4-verkosto i.a; Pesola 2009.)

Esteettömässä kuunteluympäristössä akustiikka toimii ja sitä on tarvittaessa täydennetty erilaisin kuuntelujärjestelmin. Henkilökohtaiset apuvälineet eivät aina poista ympäristössä olevia kuulemisen esteitä. Kuulolaitetta käyttäville tärkeä apuväline on induktiosilmukka; isoissa tiloissa se on jopa välttämätön. Erityisesti kirkkotilat voivat olla kaikuisia, jolloin selkeä äänenkäyttö, artikulointi ja sopiva puherytmi korostuvat puheen ymmärtämisen helpottumiseksi. Induktiosilmukan käyttö edellyttää aina mikrofonin käyttöä, josta puhe välittyy suoraan kuulolaitteeseen. Mikäli tila on varustettu induktiosilmukalla, siitä tulee olla asianmukainen merkintä näkyvällä paikalla, jotta käyttäjät

tietävät induktiosilmukan olemassaolosta. (D4-verkosto i.a; Pesola 2009; Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

Hyvät valaistusolosuhteet ovat tärkeitä myös kuulovammaisille, sillä vain hyvässä valaistuksessa kuulovammainen voi nähdä puhujan kasvot, ilmeet ja suun liikkeet. Lisäksi tulee kiinnittää huomio siihen, että kuulovammainen näkee puhujan suun sekä paikan, josta puhutaan. Mikäli puhujan takaa tulee kirkas valo, esimerkiksi ikkunasta, puhujan kasvot jäävät varjoon eikä kuulovammainen erota puhujan suun liikkeitä. Kuulovammaisille voidaan tarjota informaatiota myös visuaalisessa muodossa. Puhuja voi käyttää myös elekieltä viestinnän tukena. Lisäksi hyvä kuunteluympäristö edellyttää asiantuntevaa henkilökuntaa sekä oikeanlaista asennoitumista erilaisia käyttäjiä kohtaan. (D4-verkosto i.a; Kuuloliitto i.a.b; Pesola 2009.)

3.2.4 Saavutettavuus kehitysvammaisen kannalta

Monet toimivat ratkaisut, jotka auttavat liikunta- tai näkövammaisia, auttavat myös kehitysvammaisia. Usein kehitysvammaiset ovat monivammaisia. Ympäristön tulee olla heille turvallinen ja helposti hahmotettavissa. (Invalidiliitto i.a.b.)

Kehitysvammaisille esteettömyys tarkoittaa sitä, että he saavat samoja palveluita, välineitä, tietoa sekä mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kuin muutkin. Kaikilla tulisi olla mahdollisuus työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun, ilman että ympäristön rakenteet tai asenteet ehkäisevät sen. Esteetön rakennettu ympäristö edistää toimimista sisällä ja ulkona. Sähkökäyttöiset ovet, kulkuluiskat ja selkeät opastekyltit helpottavat kehitysvammaisten lisäksi kaikkien muidenkin elämää. Saavutettavat julkiset verkkopalvelut ovat tärkeitä ihmisille, joilla on ongelmia ymmärtämisessä ja oppimisessa. Verkkosivujen tulisi olla kirjoitettu selkokielellä ja lyhyillä virkkeillä sekä tarvittaessa sisältää aiheeseen liittyvää kuvitusta, joka tukee tekstin ymmärtämistä. (Kehitysvammaisten Tukiliitto i.a.a; Liikenne- ja viestintäministeriö i.a.)

Kehitysvammaisten kanssa kommunikoitaessa tulee käyttää selkokieltä. Selkokieli on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä yksinkertaisemmaksi, luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Selkokielessä käytetään tuttuja sanoja ja ly-

hyitä lauseita. Puhetta tulee havainnollistaa esimerkeillä ja konkreettisilla asioilla, jotta selkokielen käyttäjä ymmärtää helpommin hänelle ehkä hankalat käsitteet uskonnollisista ilmauksista, kuten esimerkiksi armo, lunastus, synty tai Pyhä Henki. Kirkossa tulisi olla myös selkokielistä aineistoa seurakuntatyötä varten, kuten saarnoja ja hartauksia. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

4 VAMMAISPOLITIikkaa JA LAINSÄÄDÄNTÖÄ

On olemassa erilaisia vammaissopimuksia ja vammaispoliittisia ohjelmia. Useat lait taas määrittelevät vammaisten oikeuksia sekä julkisten tilojen esteettömyyttä. Tässä luvussa käsittelemme vammaispolitiikkaa ja lakeja, jotka liittyvät vammaisuuteen ja esteettömyyteen.

4.1 Vammaispolitiikkaa

Vuonna 2006 YK:n jäsenvaltiot hyväksyivät yleiskokouksessaan vammaissopimuksen, jonka tarkoituksena on varmistaa, että ihmisoikeudet toteutuvat myös vammaisten ihmisten kohdalla. Suomi on allekirjoittanut sopimuksen maaliskuussa 2007. Kyseisessä sopimuksessa vahvistetaan kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kuuluminen myös vammaisille. Keskeistä oikeuksien edistämiseksi on laaja-alainen vammaisuuden perusteella tapahtuva syrjinnän kieltä sekä yhdenvertaisen kohtelun periaate. Ihmisoikeusperustaisessa lähestymistavassa korostetaan täyttä osallistumista, osallisuutta ja tasa-arvoa. Osallistuminen, osallisuus, esteettömyys ja saavutettavuus vaikuttavat sopimuksen tulkintaa ohjaavina yleisinä periaatteina. (Suomen YK-liitto 2012.)

Euroopan neuvoston vammaispoliittinen toimintaohjelma 2006–2015 tukee osaltaan muutosprosessia, jolla siirrytään vammaisuuden lääketieteellisestä, hoidollisesta ja huollollisesta näkökulmasta ihmisoikeuksille perustuvaan vammaisuuden näkökulmaan. Ihmisoikeuksia korostava näkökulma on nopeasti vahvistunut vammaispolitiikan keskeiseksi lähtökohdaksi niin Euroopassa kuin maailmanlaajuisestikin. Sen mukainen toiminta on keskeisellä sijalla Euroopan neuvoston jäsenmaiden vammaispolitiikassa. Kyse on siitä, onko vammaisilla ihmisillä sama oikeus ihmisyyteen kuin vammattomilla kanssaihmisillä ja mahdollistuvatko oikeudet yhdenvertaisesti. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2006.)

Suomen vammaispoliittisen ohjelman (VAMPO 2010–2015) tavoitteena on, että vammaisia kohdellaan oikeudenmukaisesti. Päämääränä on yhteiskunta, jossa vammaiset ihmiset otetaan huomioon kaikissa yhteiskunnan päätöksissä ja toiminnoissa. Vammais-

poliittiseen ohjelmaan kootaan keinoja päämäärän saavuttamiseksi. Ohjelman taustalla on kaksi asiakirjaa. Ensimmäinen asiakirja on Yhdistyneiden kansakuntien eli YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Suomi on allekirjoittanut sopimuksen vuonna 2007. Toinen asiakirja on Valtioneuvoston vammaispoliittinen selonteko vuodelta 2006. Siinä nimetään viisi ensisijaista toimenpidekokonaisuutta:

1. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifioinnin edellyttäminen, säädösmuutosten valmistelu ja voimaan saattaminen
2. Vammaisten henkilöiden sosioekonomisen aseman parantaminen ja köyhyyden torjunta
3. Erityispalvelujen ja tukitoimien saatavuuden ja laadun varmistaminen maan eri puolilla
4. Yhteiskunnan esteettömyyden ja saavutettavuuden laaja-alainen parantaminen
5. Vammaistutkimuksen aseman vahvistaminen, tietopohjan lisääminen sekä laadukkaiden ja monipuolisten menetelmien kehittäminen vammaispolitiikan toteuttamisen ja seurannan tueksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010.)

4.2 Vammaisuuteen ja esteettömyyteen liittyvät lait

Suomen perustuslain (1999/731) 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuuslain (2004/21) mukaan ketään ei saa syrjiä terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Viranomaisten tulee tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti edistää yhdenvertaisuutta kaikessa toiminnassaan. Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää ja turvata kaikkien kansalaisten yhdenvertaisuuden toteutuminen. Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain tarkoituksena on, että kaikilla vammaisilla henkilöillä olisi edellytykset elää ja toimia yhdenvertaisina muihin kansalaisiin verrattuna. Lain tarkoituksena on myös ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380.)

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen (1999/895) mukaan sellaisen rakennuksen, johon tasa-arvon näkökulmasta on kaikilla oltava mahdollisuus päästä, tulee soveltua myös

niiden henkilöiden käyttöön, joiden liikkumis- tai toimintakyky on rajoittunut. Maankäyttö- ja rakennuslaki (1999/132) asettaa rakentamiselle vaatimukset, joiden mukaan rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.

Suomen rakentamismääräyskokoelman osissa F1, F2 ja G1 on määräyksiä esteettömästä rakennuksesta, rakennuksen käyttöturvallisuudesta sekä asunosuunnittelusta. Suomen rakentamismääräyskokoelman osan F1 mukaan esteettömässä rakennuksessa tulee olla pyörätuolin ja rollaattorin avulla liikkuville käytettävissä liikkumisesteisille mitoitettuja ja varustettuja wc-tiloja. Wc-tilat on varustettava liikkumisesteisen tunnuksella. Koontumistilojen tulee soveltua myös liikkumis- ja toimimisesteisten käyttöön. Tiloihin asennetussa äänentoistojärjestelmässä tulee olla induktiosilmukka tai muu äänensiirtojärjestelmä. Rakennusten käyttöturvallisuuden vuoksi portaissa ja luiskassa käsijohde on asennettava koko pituudelle. Lisäksi määrätään, että julkisissa tiloissa käsijohde on sijoitettava portaan tai luiskan molemmin puolin. Kulkuyhteys autopaikalta sisälle rakennukseen ja sisäänkäynti rakennetaan myös liikkumisesteiselle sopivaksi. (Ympäristöministeriö i.a.)

5 VAMMAISUUS SEURAKUNNASSA

Raamatussa on useita kohtia, joissa kerrotaan, miten vammaisuuteen tulee suhtautua, seuraavaksi näistä muutama:

Sinä olet luonut minut sisintäni myöten, äitini kohdussa olet minut punonut. Minä olen ihme, suuri ihme, ja kiitän sinua siitä. (Ps.139:13–14.)

Mutta monet ensimmäiset tulevat olemaan viimeisiä ja viimeiset ensimmäisiä (Matt.19:30).

Totisesti: kaiken, minkä te olette jättäneet tekemättä yhdelle näistä vähäisimmistä, sen te olette jättäneet tekemättä minulle (Matt.25:45).

Jumalan silmissä me olemme kaikki samanarvoisia ja yhtä arvokkaita riippumatta siitä millaisia me olemme. Meidät on luotu Jumalan kuviksi. Jeesus näytti toiminnallaan useissa tilanteissa esimerkkiä siitä, miten meidän tulee olla kärsivien ja sairaiden rinnalla sekä palvella ja auttaa heitä. Jeesus on itse läsnä kärsivissä ja sairaisissa, ja kun me palvelemme heitä, palvelemme samalla Kristusta.

Kirkon mukaan vammaisuus kuuluu osana ihmisyyteen. Seurakuntalaisen sokeus, kuurous tai muu vamma on ihmisen ominaisuus samalla tavalla kuin vaikkapa hiusten tai silmien väri. Seurakunnan tulee huolehtia toiminnassaan saavutettavuudestaan ja esteettömydestään, jotta kaikkien seurakuntalaisten täysivaltainen osallisuus voisi toteutua. Kirkon tulee ottaa huomioon vammaisten seurakuntalaisten erilaiset tarpeet ja toimintakyvyt. Kirkkojen ja muiden seurakunnan tilojen tulee olla saavutettavia kaikkien seurakuntalaisten kannalta. Saavutettavuuden parantamiseksi kirkkoihin ja seurakunnan muihin tiloihin voidaan asentaa kuulemista helpottamaan induktiosilmukka, heikkonäköisten ja näkövammaisten tarpeet huomioidaan värikontrasteilla, valaistuksilla, pistevirsi- kirjoilla ja muulla pistemateriaalilla sekä viittoma- ja selkokiekisillä materiaaleilla otetaan huomioon kuulo- ja kehitysvammaisten tarpeet. Kirkossa on myös työntekijöitä viittomakielisiä, kehitysvammaisia ja näkövammaisia seurakuntalaisia varten. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.)

Kirkko kuuluu kaikille ja siksi seurakunnan toiminnassa tulee huolehtia siitä, että kaikki seurakuntalaiset voivat siellä toimia erilaisista lähtökohdista. Vammaisten ihmisten asi-

oita tulee seurakunnassa nostaa esille ja myös pitää esillä kirkon toiminnassa sekä yhteiskunnassa. Seurakunnan vammaistyön keskeisenä tavoitteena on myös vertaistuen vahvistaminen sekä yhteistyön lisääminen kirkon ja vammaisjärjestöjen välillä. Vammaistyön sisällöt vaihtelevat seurakunnittain. (Jääskeläinen 2002, 200.)

Kirkkohallituksen täysistunnossa hyväksyttiin 13.8.2003 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vammaispoliittinen ohjelma – Kirkko kaikille. Ohjelma nousee kirkossa tehdyn vammaistyön tarpeista ja haasteista. Tarkoituksena on auttaa kirkkoa ja vammaisia ihmisiä tiedostamaan ja kehittämään vammaisten mahdollisuuksia osallistua seurakunnan toimintaan. Ohjelman lähtökohtana on Raamatun sana, jonka mukaan kirkko kuuluu kaikille, koska Kristus kuuluu kaikille. Ohjelman tavoitteena on seurakunta, joka ottaa tasavertaisesti huomioon kaikkien jäsentensä tarpeet. Ohjelman toimenpide-ehdotuksia ovat tiedon antaminen kaikille, fyysisten ja henkisten kynnysten poistaminen, apuvälineiden ja toisten ihmisten avun varmistaminen, vammaisten ottaminen mukaan päätöksentekoon, vertaistuen ja säännöllisen sielunhoidon sisällyttäminen osaksi kirkon vammaistyötä, vammaisten työllistäminen kirkon palvelukseen sekä yhteistyön vahvistaminen vammaisjärjestöjen ja vammaisneuvostojen kanssa. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2003.)

Marraskuussa 2009 Kirkolliskokous antoi Kirkkohallitukselle tehtäväksi laatia kirkon saavutettavuusohjelma. Saavutettavuus seurakunnassa palvelee kaikkia, niin vammaisia, muiden kieli- ja kulttuurivähemmistöjen edustajia, maahanmuuttajia kuin ikääntyneitäkin. Saavu – Kirkon saavutettavuusohjelmassa tarkastellaan saavutettavuutta erityisesti vammaisten henkilöiden kannalta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

Saavutettavuudella tarkoitetaan kirkkohallituksen laatiman kirkon saavutettavuusohjelman mukaan kaikkien ihmisten mahdollisuutta osallistua ja olla osallisina riippumatta heidän erilaisista ominaisuuksistaan. Kirkko on avoin kaikille ja tämän tulee näkyä seurakunnan toiminnassa niin, ettei ketään syrjitä. Seurakunnan tulee parantaa saavutettavuuttaan poistamalla esteitä, jotka liittyvät asenteisiin, liikkumiseen, näkemiseen, kuulemiseen tai ymmärtämiseen. Saavutettavuudella seurakunnassa edistetään seurakuntalaisten yhdenvertaisuutta. Saavutettavuusohjelma pohjautuu kristilliseen ihmiskäsitykseen. Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on luotu Jumalan kuvaksi ja jokainen yksilö on ainutkertainen. Ihminen on arvokas, koska hän on olemassa. Ihmisen arvo

ei perustu hänen tekoihinsa tai saavutuksiinsa. Saavutettavuusohjelmassa on kyse kirkon perustehtävästä ja uskollisuudesta tehtävän toteuttamiseen. Kirkon tulee olla kaikille avoin, ainoastaan silloin se on uskottava Kristuksen kirkko. Tämän takia saavutettavuuden ja esteettömyyden eteen tulee tehdä jatkuvasti työtä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.)

6 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Katri Suhosen (2011) tutkimusraportin tavoitteena oli kartoittaa seurakuntien nykytilannetta saavutettavuuden näkökulmasta. Raportissa tutkittiin työntekijöiden kokemuksia ja toimintaa suhteessa saavutettavuuteen vammaisuuden näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan fyysinen saavutettavuus toteutui vaihtelevasti. Puutteita oli esimerkiksi pihalueiden kulkureiteissä, opasteissa, sisäänkäynneissä, kontrastien käytössä sekä induktiosilmukan kuuluvuuskarttojen puuttumisessa. Lisäksi tutkimuksesta selvisi, että seurakunnissa oli hyödynnetty vain vähän kokemusasiantuntijoita saavutettavuuden kartoittamisessa. Tutkimuksen mukaan seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä on vammaisia ihmisiä vain vähän palkkatyössä. Kirkko kaikille – Kirkon vammaispoliittinen ohjelma ei ollut vastaajille entuudestaan tuttu. Tämä kertoo ainakin jossain määrin kiinnostuksen tasosta ja asenteista saavutettavuutta kohtaan. Tutkimuksen perusteella kirkko ei ole yhteisö, joka olisi samanarvoinen kaikille. Varsinkin asenteissa olisi tehtävä mittavia muutoksia. Muut saavutettavuuden osa-alueet vaativat usein vain pieniä investointeja ja vähän aikaa.

Susan Eriksson (2008, 168–178) on tutkinut vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeuksia ja arkielämää tutkimuksessaan *Erot, erilaisuus ja elinolot – vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen*. Tutkimus osoitti, että vammaisille henkilöille erilaiset vapaa-ajan aktiviteetit ovat tärkeitä, sillä ne saavat aikaan tunteen merkityksellisestä tekemisestä, itsearvostuksesta ja sosiaalisesta kyvykkyydestä. Tutkimuksessa selvisi myös, että yhteiskuntajärjestelmä on monilta osin rakentunut ”normaalien” ja vammattomille ihmisille usein itsestään selvien asioiden varaan. Tutkimusprosessi osoitti, että vammaisten ihmisten tarpeita ei oteta vieläkään riittävällä tavalla huomioon hyvinvointiyhteiskunnassa. Tutkimuksessa selvisi myös, että vammaisten itsemääräämisoikeuden ja elinolojen suurimmat ongelmat liittyivät sosiaalisiin suhteisiin.

Ilka Haarni (2006) on tutkinut vammaisten henkilöiden hyvinvointia ja elinoloja Suomessa tutkimuksessaan *Keskeneräistä yhdenvertaisuutta*. Tutkimuksen mukaan vammaiset eivät ole useinkaan yhdenvertaisessa asemassa muiden kansalaisten kanssa. Edistymistä on tapahtunut esimerkiksi yhteiskunnan esteettömyydessä, mutta yhdenvertaisuus ei toteudu vammaisten kohdalla vielä kaikilla elämän alueilla. Vammaiset koh-

taavat edelleen monenlaisia esteitä, jotka rajoittavat mahdollisuuksia osallisuuteen ja tuottavat syrjäyttämistä. Vammaiset kohtaavat muiden ihmisten ja yhteiskunnan taholta ennakkoluuloja ja kielteistä suhtautumista. Yhdenvertaisuus ei toteudu muun muassa koulutuksen, työllistymisen ja toimeentulon suhteen. Yhteiskunnassamme on esteellisyttä tiedonvälityksessä, rakennetussa ympäristössä ja liikenteessä. Eri vammaisryhmiä palvelevia eri välineillä tarjottavaa tietoa on vielä toistaiseksi melko vähän tarjolla. Lisäksi tutkimuksen mukaan tulkkipalveluita ei ole riittävästi saatavilla ja kuljetuspalveluissa on eriarvoisuutta.

Tiina Häkkinen (2010) on Pro gradu -tutkielmassaan selvittänyt kehitysvammaisten seurakuntalaisten osallisuutta evankelis-luterilaisen kirkon kehitysvammatyön kontekstissa. Tutkimuksen perusteella kehitysvammaisen seurakuntalaisen osallisuutta edistävät parhaiten toiminnan läheisyys, tilojen esteettömyys, kommunikaation ja vuorovaikutuksen apuvälineiden saatavuus ja käyttö sekä yleisten asenteiden muuttuminen myönteisemmiksi. Merkittävimpiä osallisuuden ja osallistumisen esteitä olivat riippuvuus toisen ihmisen avusta sekä riittämättömät avustajaresurssit.

Annukka Kivini (2011) on opinnäytetyössään selvittänyt Rauman kaupungin matkailukohteiden esteettömyyttä pyörätuolia käyttävän kannalta. Tutkimuksen mukaan Rauman Pyhän Ristin kirkon esteettömyys on keskinkertainen. Vastausten perusteella avustaja on kirkossa tarpeellinen muun muassa isohkojen kynnysten vuoksi.

Jaana Kakko ja Virpi Rönkkömäki (2010) ovat opinnäytetyössään tutkineet, miten Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vammaispoliittinen ohjelma ”Kirkko kaikille” vuodelta 2003 toteutuu asuntolassa asuvan kehitysvammaisen kohdalla Porissa. Tutkimuksen mukaan vammaispoliittinen ohjelma ei täysin toteudu asuntolassa asuvan kehitysvammaisen kohdalla. Suurimpina esteinä olivat kehitysvammaisten tarvitsemien avustajien puute, kehitysvammaisten osallistumattomuus kirkon päätöksentekoon sekä kirkon vähäiset valmiudet työllistää kehitysvammaisia henkilöitä.

Harri Kerola (2009) on opinnäytetyössään tutkinut autismin kirjon henkilöiden yhdenvertaisuuden kokemusta seurakunnan jäsenenä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että useinkaan yhdenvertaisuus ei täysin toteudu. Erityisesti haasteita on asenteiden muokkaamisessa.

Tutkimuksesta selvisi myös, että haastateltavat eivät aina kokeneet olevansa osana seurakuntaa.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Seuraavassa luvussa käsittelen tutkimuksen toteutusta: tutkimuksen tarkoitusta ja tavoitteita, tutkimusympäristöä ja kohderyhmää, tutkimusmenetelmää, aineiston keruuta sekä aineiston analyysiä.

7.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa vammaisten seurakuntalaisten kokemuksia Rauman seurakunnan saavutettavuudesta. Tarkoituksena oli myös selvittää vammaisten seurakuntalaisten kokemusta siitä, ovatko he mielestään yhdenvertaisessa asemassa muihin seurakuntalaisiin verrattuna sekä mitä kehittämissuhteita vammaisilla itsellään on, jotta seurakunta olisi paremmin heidän saavutettavissaan. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa saavutettavuuden esteistä seurakunnan toiminnan kehittämiseksi vammaisten kokemuksia hyödyntäen. Lisäksi tavoitteena oli saada opinnäytetyön lukijat pohtimaan, miten laaja käsite saavutettavuus on ja mitä kaikkea siihen liittyy. Usein ihmiset luulevat, että saavutettavuutta on se, että rakennuksen ulko-oven edustalla on luiska pyörätuolia varten eikä ole kynnyksiä sekä se että rakennuksessa on inva-wc. Saavutettavuuteen liittyy näiden lisäksi vielä paljon muuta. Pääpaino tässä opinnäytetyössä on vammaisten seurakuntalaisten kokemusten kartoittaminen ja esiin tuominen. Kokemuksen tutkiminen on mielenkiintoista, koska jokainen ihminen on yksilö ja kokee asiat eri tavalla kuin toinen. Jonkun ihmisen kokema ylitsepääsemätön este voi toiselle olla pelkkä hidaste. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös oma ammatillinen kasvu oppia huomioimaan saavutettavuus kokonaisuutena sekä sen pohtiminen, miten saavutettavuuden esteet vaikuttavat ihmisten osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat:

1. Minkälaisia kokemuksia vammaisilla seurakuntalaisilla on Rauman seurakunnan saavutettavuudesta?
2. Miten vammaiset seurakuntalaiset kokevat yhdenvertaisuuden toteutumisen muihin seurakuntalaisiin verrattuna?

3. Mitä toivomuksia tai parannusehdotuksia vammaisilla seurakuntalaisilla on, jotta Rauman seurakunta olisi paremmin heidän saavutettavissaan?

7.2 Tutkimusympäristö ja kohderyhmän kuvaus

Rauman seurakunnalla on seurakunnan verkkosivujen mukaan kaikkiaan 31 toimipaikkaa (Rauman seurakunta i.a.). Näistä valikoituivat omaan työhöni kartoitettaviksi keskeisimmät rakennukset, joissa pidetään jumalanpalveluksia sekä järjestetään tilaisuuksia eri vammaisryhmille. Kohteiksi valikoituivat seuraavat seurakunnan rakennukset: Rauman Pyhän Ristin kirkko, seurakuntatalo, Haappusten kirkko, Meriristi, Lapin kirkko, Lapin seurakuntakoti ja Kodistupa.

Valitessani opinnäytetyön aiheen Rauman seurakunnassa ei ollut vielä tehty esteettömyyskartoitusta. Esteettömyyskartoitus aloitettiin Rauman seurakunnassa myöhemmin, syksyn 2013 aikana. Ensimmäinen esteettömyyskartoituksen aloituspalaveri pidettiin 26.6.2013 ja sain olla siinä mukana. Kyseisessä palaverissa sovittiin, mitkä Rauman seurakunnan rakennuksista tullaan kartoittamaan.

Olin osittain mukana myös ensimmäisessä varsinaisessa esteettömyyskartoituspäivässä. Kyseisenä päivänä kartoitettiin seurakuntataloa. Esteettömyyskartoitusta suorittavalla ryhmällä olivat käytössään Invalidiliiton esteettömyyskartoitusten tarkistuslistat, joita olin käyttänyt pohjana laatiessani haastattelulomakkeen kysymyksiä. Kyseisessä kartoituksessa tuli esille samoja saavutettavuuden esteitä, joita haastateltavanikin olivat kertonut, eli esimerkiksi piha-alueen pehmeä sora, seurakuntatalon luiskan jyrkkyys sekä seurakuntatalon heikko valaistus, erityisesti eteisen pimeys. Lisäksi ilmeni, että seurakuntatalon invavessan ovesa oli ovipumppu, jollaista ei saisi invavessan ovesa olla.

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat seurakuntalaiset eri vammaisryhmistä, jotta tietoa saavutettavuuden esteistä saatiin mahdollisimman kattavasti. Haastateltavia oli yhteensä kymmenen, joista kaksi oli liikuntavammaista, kolme näkövammaista, kolme kuulovammaista ja kaksi kehitysvammaista. Haastateltavista viisi oli naisia ja viisi miehiä. Iältään haastateltavat olivat 42–91 vuoden ikäisiä. Kohderyhmän valinnan tein harkinnanvaraisella otantamenetelmällä. Se tarkoittaa sitä, että informanteiksi valitaan henki-

löt, joilta uskotaan saatavan parhaiten tietoa tutkittavasta aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2011, 86). Haastatteluaineiston näkökulman perusteluna oli se, että halusin tutkia ilmiön omakohtaisesti tuntevien ihmisten kokemuksia. Kriteereinä haastateltaville oli se, että he ovat käyneet Rauman seurakunnan järjestämissä tilaisuuksissa sekä heillä on ainakin yksi seuraavista vammoista: näkö-, kuulo-, liikunta- tai kehitysvamma. Lisäksi kriteerinä oli, että haastateltava olisi käynyt mahdollisimman monessa kartoitettavista kohteista. Haastateltavien valinnassa kysyin myös vammaisryhmiä pitävien diakoniatyöntekijöiden suositusta mahdollisista haastateltavista.

7.3 Tutkimusmenetelmä

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa, suositetaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina, käytetään induktiivista analyysia sekä laadullisten metodien käyttöä aineiston hankinnassa, valitaan kohdejoukko tarkoituksenmukaisesti, tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä sekä käsitellään tapauksia ainutlaatuisina ja tulkitaan aineistoa sen mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160–164.) Pelkistetyimmillään laadullisella aineistolla tarkoitetaan aineistoa, joka on ilmiösultaan tekstiä (Eskola & Suoranta 2003, 15).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskitytään usein varsin pieneen määrään tapauksia; aineistona voi olla yksi tapaus, yhden henkilön haastattelu tai se voi käsittää joukon yksilöhaastatteluja. Tarkoituksena ei ole etsiä keskimääräisiä yhteyksiä eikä tilastollisia säännönmukaisuuksia, jolloin aineiston koko ei määräydy niihin perustuen. Analysoitavana on usein suurehko sivumäärä litteroituja eli puhtaaksikirjoitettuja keskusteluja ja haastatteluja. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta ei tehdä päätelmiä yleistävyyttä ajatellen, vaikka ajatuksena on alun perin, että yksityisessä toistuu yleinen. (Eskola & Suoranta 2003, 18; Hirsjärvi ym. 2009, 181–182.)

7.4 Aineiston keruu

Valitsin aineiston keruun menetelmäksi haastattelun, jossa käytin apuna haastattelulomaketta. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastattelun suurimpana etuna pidetään joustavuutta aineistoa kerättäessä. Eriyisesti kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelu on ollut päämenetelmänä. Haastattelun etuna verrattuna muihin tiedonkeruumuotoihin on se, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttävällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Haastattelussa pystytään aiheiden järjestystä tarvittaessa säätelemään ja vastausten tulokinnassa on mahdollisuuksia enemmän kuin esimerkiksi postikyselyssä. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–212.) Perusteluna haastattelun valitsemiselle opinnäytetyön menetelmäksi oli myös se, että valitut vastaajat suostuvat todennäköisesti paremmin mukaan eikä vastausten suhteen tule sellaisia puutteita kuin esimerkiksi postikyselyssä voisi tulla. Lisäksi haastattelussa on mahdollista tehdä tarkentavia kysymyksiä. Haastateltavat on myös mahdollista tavoittaa myöhemmin, mikäli on tarvetta täydentää aineistoa tai halutaan tehdä seurantatutkimusta (Hirsjärvi ym. 2009, 206).

Strukturoidussa haastattelussa kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille sama sekä vastausvaihtoehdot ovat valmiina. Strukturoidussa eli lomakehaastattelussa haastattelu tapahtuu lomaketta apuna käyttäen. Puolistrukturoidussa haastattelussa taas kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastausvaihtoehtoja ei ole valmiina. (Eskola & Suoranta 2003, 86; Hirsjärvi ym. 2009, 208.) Opinnäytetyössä käyttämäni haastattelumuoto oli näiden kahden välimuoto, koska haastattelulomakkeen kysymykset olivat kaikille samat ja ne esitettiin kaikille samassa järjestyksessä, mutta lisäksi oli avoimia kysymyksiä, joihin haastateltavat saivat vastata omin sanoin. Valitsin kyseisen haastattelumuodon, koska halusin saada tarkkaa tietoa mahdollisista esteistä, jotka vaikuttavat seurakunnan saavutettavuuteen vammaisten käyttäjien osalta. Lisäksi halusin esittää avoimia kysymyksiä, jotta haastateltavat saivat omin sanoin kertoa, mikä palvelisi heidän tarpeitaan paremmin tai tuliko heille mieleen vielä joitakin saavutettavuuden esteitä, joita ei haastattelulomakkeessa ollut mainittu.

Haastattelussa käytin apuna lomakkeita, joissa oli monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä sekä strukturoitujen ja avointen kysymysten välimuotoja. Haastattelulomakkeiden kysymykset muotoutuivat Saavu – Kirkon saavutettavuusohjelman ja Inva-

lidiliiton esteettömyyskartoitusten tarkistuslistojen pohjalta. (LIITE 1. Haastattelun lomakepohja.) Monivalintakysymyksissä tutkija on laatinut valmiit vastausvaihtoehdot, avoimissa kysymyksissä haastateltava saa vastata vapaamuotoisesti ja strukturoidun kysymyksen ja avoimen kysymyksen välimuodossa valmiin vastausvaihtoehdon jälkeen esitetään avoin kysymys. Tällöin avoimen kysymyksen avulla ajatellaan saatavan esiin sellaisia näkökulmia, joita tutkija ei ole mahdollisesti osannut etukäteen ajatella. (Hirsjärvi ym. 2009, 19–199.)

Valittuani ehdokkaat haastattelua varten soitin haastateltaville ja kysyin heidän suostumustaan haastatteluun. Kerroin puhelimessa, että kyseessä on opinnäytetyö, ja selvitin myös, että haastattelut suoritetaan niin, että heidän nimiään ei tulla julkaisemaan opinnäytetyössä. Lisäksi kysyin luvan nauhurin käyttöön. Kaikki valitsemani haastateltavat suostuivat haastatteluun. Sovimme, että haastattelut tehdään yksilöhaastatteluna haastateltavien kotona. Haastattelutilanteessa ennen haastattelun alkua kertosin haastattelun tarkoituksen ja kartoitettavat kohteet sekä muistutin, että haastattelut tehdään anonyymisti. Kerroin myös, että työn valmistuttua haastattelulomakkeet ja nauhoitteet hävitetään. Haastattelut olivat kestoltaan vajaasta tunnista reiluun tuntiin. Haastattelut tein keväällä 2013.

7.5 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysissä rajataan asiat, jotka kiinnostavat ja kaikki muu materiaali jätetään pois. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoria voi toimia apuna analyysin tekemisessä. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta valintaa ohjaa aikaisempi tieto. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aikaisempi tieto vaikuttaa analyysissä, mutta se ei ole teoriaa testaava. Aineiston analyysivaiheessa edetään aluksi aineistolähtöisesti, mutta analyysin loppuvaiheessa analyysiä ohjaa ajatus tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä. Teoriaohjaavassa analyysissä teoreettiset käsitteet tuodaan valmiina, ilmiöstä ”jo tiedettynä”. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 91–117.) Valitsin aineiston analyysiksi teoriaohjaavan sisällönanalyysin, koska se sopi mielestäni parhaiten opinnäytetyön tarkoitukseen, kartoittamaan vammaisten kokemuksia Rauman seurakunnan saavutettavuuden

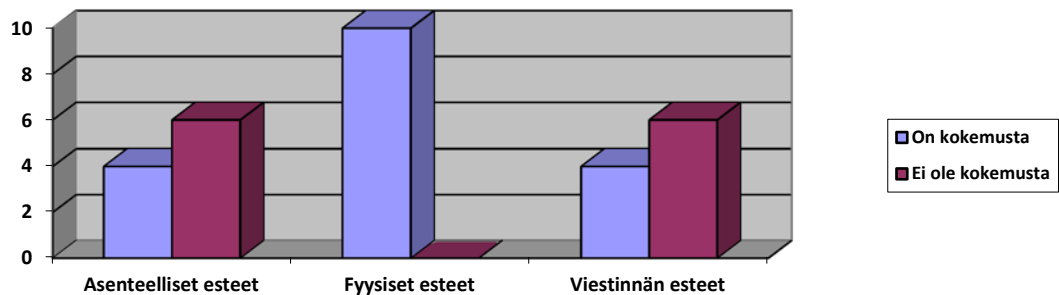
toteutumisesta ja mahdollisia saavutettavuuden esteitä. Teoreettinen viitekehys, Saavu – kirkon saavutettavuusohjelma ja Invalidiliiton esteettömyyskartoitus, oli vahvasti taustalla koko ajan, mutta en kuitenkaan testannut teoriaa.

Litteroin haastattelut pääsääntöisesti sanasanaisesti, lukuun ottamatta kohtia, jotka eivät oleellisesti liittyneet tutkimustyön aiheeseen. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 30 sivua. Litterointi tarkoittaa esimerkiksi nauhoitetun haastattelun kirjoittamista puhtaaksi sanasanaisesti. Aineisto voidaan litteroida koko kerätyistä aineistosta tai valikoiden, esimerkiksi tema-alueiden mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 222.) Kuuntelin haastattelut moneen kertaan, jotta sain paremman kokonaiskuvan siitä, mitä haastateltavat kertoivat. Kun olin litteroinut aineiston, luin sen vielä läpi moneen kertaan.

Litteroidun aineiston koodasin tekstinkäsittelyohjelmalla. Koodauksessa on kyse aineiston pilkkomisesta helpommin tulkittaviin osiin. Koodeilla tarkoitetaan merkkejä tai muita aineistoon tehtyjä jäsenteleviä merkintöjä ja luokitteluja. (Eskola & Suoranta 2003, 154–159.) Käytin aineiston koodauksessa eri värejä. Väreillä koodaaminen tarkoittaa joko värillisen fontin käyttämistä haluttujen tekstikohtien merkitsemiseksi tai väreillä maalaamista koodien tunnuksiksi. Värien lisäksi voi käyttää koodimerkkejä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Koodausyksikkönä käytin sanoja. Alustavana koodausrunkona käytin asenteellisia esteitä, fyysisiä esteitä, viestinnän esteitä, yhdenvertaisuutta ja parannusehdotuksia. (LIITE 2. Alustava koodausrunko.) Koodatuani aineiston ja siirrettyäni koodausyksiköt koodimerkkeineen alustavaan koodausrunkoon muokkasinkin vielä koodausrunkoa niin, että luokittelin fyysiset esteet vielä alaluokkiin: liikkumisen esteet ja näkemisen esteet sekä parannusehdotukset alaluokkiin: asenteet, liikkuminen, näkeminen ja viestintä (LIITE 3. Lopullinen koodausrunko). Koodimerkeissä ensimmäinen kirjain kuvaa pääluokkaa yleensä ja toinen merkki tarkoittaa (Eskola & Suoranta 2003, 157). Mikäli koodausrunkoon tuli monta samaa koodimerkkiä, erotin ne toisistaan vielä numeroilla, esimerkiksi FLp1, FLp2 ja niin edelleen. Hyödynsin lopullista koodausrunkoa myös analyysirungon muodostamiseen, joista tilan säästämiseksi olen laittanut liitteeseen vain osan. (LIITE 4. Analyysirunko.)

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kaikki haastateltavat olivat kohdanneet saavutettavuuden esteitä. Esteitä oli kohdattu kaikilla saavutettavuuden osa-alueilla, joihin tässä opinnäytetyössä keskityin, eli asenteellisessa, fyysisessä ja viestinnän saavutettavuudessa. Seuraavassa kaaviossa kuvataan haastateltavien kokemia esteitä saavutettavuuden eri osa-alueilla.

KAAVIO 1. Haastateltavien kokemukset kohtaamistaan saavutettavuuden esteistä

8.1 Vammaisia ei haluta kirkkoon?

Haastateltavista neljä oli sitä mieltä, että asenteellinen saavutettavuus ei Rauman seurakunnassa täysin toteudu. Haastateltavien mielestä vammaisten tarpeita ei oteta riittävästi huomioon. Yhden haastateltavan mukaan seurakunnan työntekijöillä, luottamushenkilöillä, vapaaehtoisilla ja muilla seurakuntalaisilla ei ehkä ole avointa asennetta erilaisuuteen. Joitakin ikäviä tilanteita oli joskus ollut.

Se oli törkeätä, tuntu pahalta täällä sisällä...

Kyseisessä tilanteessa mukana oli ollut seurakunnan työntekijän lisäksi vapaaehtoinen. Tarkemmin haastateltava ei halunnut tilannetta avata. Yhden haastateltavan mielestä pappien kohtelu seurakuntalaisia kohtaan on muuttunut.

Pappi on usein niinko iha vieras, ulkopuolel kaikesta oleva, niinko olis omassa ympäristössään, et ei huamaa sillai ihmisiä.

Myös rakennetun ympäristön esteet aiheuttivat haastateltaville kokemuksen, että seurakunnalla on sellainen asenne, että vammaisia ei haluta kirkkoon.

Pyhän Ristin kirkko harmitta eniten ko se o pääkirkko. Et ko sitä pehmiä sora on joka paikas. Siin tule semmonen olo, et ei o tervetullu.

Voisha ne (Pyhän Ristin kirkon raput) olla vähän helpommatkin. Yksin ei pärjäis.

Kaikki haastateltavat eivät olleet kohdanneet asenteellisia esteitä seurakunnan työntekijöiden, luottamushenkilöiden, vapaaehtoisten tai muiden seurakuntalaisten taholta. Olen silti sitä mieltä, että yksikin asenteellinen este on liikaa erityisesti kun on kyse seurakunnasta, jonne kaikkien pitäisi olla tervetulleita omana itsenään, vajavaisina, syntisinä ja Jumalan armoa tarvitsevina.

8.2 Onko seurakunnan toiminta tarkoitettu vain terveille?

Kaikki haastateltavat olivat kohdanneet joitakin rakennettuun ympäristöön eli fyysiseen saavutettavuuteen liittyviä esteitä. Eniten fyysiset esteet liittyivät liikkumiseen ja toimimiseen. Fyysisiä esteitä oli sekä ulkona että sisätiloissa. Vastausten perusteella piha-alueiden lumi- ja hiekoitustyöt ovat olleet talvella välillä huolimattomasti tai huonosti tehty.

Ei ollu hoidettu viimeks (lumi- ja hiekoitustyöt) et vaik ol tosi liukast ja kamala. Piha ol iha jääne ja kamalas kunnos.

Ei hoideta kyl hyvi, täyty sano suara.

Haastateltavien mielestä opasteita ei ole riittävästi. Opasteita ja merkintöjä puuttuu induktiosilmukasta, seurakuntatalon invavessan ovesta sekä esteettömästä sisäänkäynnistä. Tosin haastateltavien mielestä rakennuksiin ei ole täysin esteetöntä sisäänkäyntiä. Kulkeminen piholla oli haastateltavien mielestä apuvälineiden kanssa vaikeaa, koska kulkureiteillä on pehmeää soraa. Haappusissa kulku saunalle koettiin hankalaksi kivisen ja epätasaisen kulkureitin vuoksi. Sisäänkäynnit rakennuksiin eivät ole haastateltavien mielestä esteettömiä, koska kynnykset ovat liian korkeita, seurakuntatalon luiska on

liian jyrkkä sekä ovien edustoilla olevien liian pienten tasanteiden vuoksi. Käsijohteita oli haastateltavien mielestä liian vähän sekä portaissa että sisätiloissa yleensä.

Ni se (Pyhän Ristin kirkkoon kulkeminen) on kaikkein pahin. Et se on näi pyörätuolil toinen ko lykkääki, ni se on kaikkein pahin siinä, et sit joutuu kaikkee näitä voimaa käyttämään, että saa yli siit tulemaan.

Se seurakuntatalo o jääny unohduksi ko sin ei pääs, ko se luiska on nii jyrkkä.

Ulko-ovien ulkopuolel esimerkiks se on Haappusissaki liian kaponen se kynnys, se tasanne, mikä siin on.

Portaat ei ol koskaa helppokulkuisia. Mää toivoisi molemmil pualil kaittet, sais molemmilt pualilt kii, ko ne on kapeita ja kapeet askelmat.

Erityisesti kirkkojen ulko-ovet olivat haastateltavien mielestä liian raskaita avata.

No ei ne kirkkojen ulko-ovet o kevyit avattavii, ei o kevyit, et muut on kyl iha tai no ei toika o köykäne toi Haappuste seurakunna.

Eteistiloissa ja muualla sisätiloissa oli haastateltavien mielestä liian vähän korkeampia käsinojallisia tuoleja. Naulakot olivat monen mielestä niin korkealla, että yksin ei niihin ylettyisi. Seurakuntatalon liikkuvat naulakot koettiin vaarallisiksi näkövammaisten kannalta.

Siin on se törmäysvaara, ku ne (naulakot) liikkuu.

Ne (naulakot) on semmosel miästen korkeudel.

Kulkeminen seurakuntatalon invavessaan koettiin hankalaksi ovesta olevan ovipumpun ja invavessan edessä olevien liikkuvien naulakoiden takia. Invavessan varusteet on ajoittain sijoitettu niin hankalasti, että niihin ei pyörätuolissa istuva ylety.

Ei se helppoo ole, joo kyl siin (kulkemisessa invavessaan) tarttee apua välil.

Sit on käsipyhkeet jossai ihan ihme korkeella ja kaukana, et ei millään ylety.

Useat haastateltavat olivat kokeneet fyysisiä esteitä näkemiseen liittyvissä asioissa. Valaistuksissa oli haastateltavien mielestä monessa kohtaa parannettavaa: piholla, sisäänkäyntien yhteydessä, portaissa, eteisissä, sisätiloissa yleensä sekä kirkoissa. Erityisesti seurakuntatalon eteisessä oli haastateltavien mielestä riittämätön valaistus. Ainoastaan Haappusten toimipisteessä oli haastateltavien mielestä riittävä valaistus.

Pimeys on kirkois huano asia.

Kyllä valo o semmone juttu ainakki, et kyl Rauman kirkos o heikko valaistus. Valaistus o ainakki, et siin olis parantamise vara.

-- pimee, pimee, nimenomaan pimeä se (seurakuntatalon) eteine, et siäl on vaikkia. Siält ei koskaa löydä (omaa takkia), ko siäl o nii pimeet.

Siin (seurakuntatalossa) on nii pimee se eteine, mää en kyllä näe siäl sit oikee mittä, et pitelemällä sitte.

Näkövammaisten haastateltavien mielestä kohteissa ei ole merkitty kulkureittejä riittävän selkeästi eikä tummuuskontrasteja käytetä heidän mielestään riittävästi.

Ne kiviportaat, ni siin ei o mittä eroa, et mikä o seuraava askelma. Sitä ei näe. Enemmä sais käyttöä niit tummuuskontrasteja.

Kulkureittien merkitsemisellä ja tummuuskontrastien käytöllä pystyttäisiin helpottamaan näkövammaisten kulkemista ja luomaan turvallisuutta. Erityisen tärkeää tummuuskontrastien käyttö on rapuissa, jotta näkövammaisen pystyy havaitsemaan, mistä tasoerot alkavat.

8.3 Vaihtoehtoiseen ja toimivaan viestintään ei kiinnitetä riittävää huomiota

Neljä haastateltavista oli kohdannut viestintään liittyviä esteitä. Erilaiset kuulemiseen liittyvät ongelmat nousivat esille monissa haastatteluissa. Yhtenä kuulemiseen liittyvänä ongelmana oli äänen kaikuminen, erityisesti kirkoissa. Haastateltavat kertoivat, että induktiosilmukka ei ole aina päällä ja siitä joudutaan huomauttamaan. Haastateltavat kokivat huomauttamisen kuitenkin kiusallisena, mikäli tilaisuus oli jo alkanut. Myös puhujan äänenkäyttö ja mikrofonin käyttötaidot nousivat haastatteluissa vahvasti esille. Lisäksi puhujan sijainti vaikuttaa kuulemiseen ja puheen ymmärtämiseen.

Jos puhujan takana on ikkuna, niin valaistus tulee päin, silloin ei erota suun liikkeitä ja jos mikrofoni on ihan edessä, että ei näe suuta. Kuuleminen ei auta, jos ei näe suun liikettä.

Se on vaa semmonen, että täytyykö ennakolta huomauttaa suntuolle tai vastaavalle, että nyt tarvitaan induktiosilmukka. Joskus on sillä tavalla, että ei ole ollu päällä (induktiosilmukka). Se on vaa semmone, että ei kehtaa mennä (sanomaan) kesken kaiken.

Mut se riippu paljon puhujast. Puhutaan mikrofonin ohi.

Puhutaan mikrofonin viereen tai liian lähellä, joku mutisee. Emmä tiä antaa kymppiäkään (puhujien mikrofonin käyttötaidoista).

Jos ne puhuis mikki, mut ko harva puhu. Nii kon puhuta ja käännetän päät jatkuvast.

Kyl joskus sattu semmonen puhuja, minkä puheest ei saa yhtään mittä selvää. Emmä usko, et niis kuulolaitteis o mittä vikka, kyl se o esiintyjäs. Puhutaan liian nopeasti ja liian hiljaa.

Haastateltavien mielestä viittomakielen tulkkeja ei käytetä seurakunnan tilaisuuksissa tarpeeksi sekä liian harvoin käytetään selkokieltä ja puhetta tukevaa kommunikointia. Seurakunnan aineistoa oli haastateltavien mielestä liian vähän sähköisessä muodossa, äänitteinä sekä isokirjoituksella.

Viestintäpalveluiden toimivuudesta tuli palautetta, että esimerkiksi Radio Ramonan kautta lähetettävät jumalanpalvelukset eivät aina kuulu kunnolla.

Niinko Ramonassaki, mää ole välil kirkomenoi kuunnellu, siäl ei ilmesest ol mittä teknikko paikan pääl tääl kirkos? Et mikrofoni ei ol ihan paikallaan, siinä tiätyst o semmossi, mut välil mene oikee hyvi, mut joukko o tämmössi, et ei mene hyvi.

Olisi tärkeää, että radion kautta lähetettävät jumalanpalvelukset kuuluisivat jokaiseen Rauman alueen talouteen moitteettomasti. On varmasti monia iäkkäitä seurakuntalaisia tai muuten jumalanpalvelukseen osallistumiseen estyneitä, jotka haluaisivat kuunnella jumalanpalveluksen radiosta. Silloin on ikävää, että radion kautta tulevissa jumalanpalveluksissa on katkoksia tai puheet ja musiikki eivät kuulu selvästi.

8.4 Seurakunta ei ole kaikille yhdenvertainen

Haastateltavista kaksi oli sitä mieltä, että he eivät koe olevansa yhdenvertaisessa asemassa muihin seurakuntalaisiin verrattuna. Kokemukset perustuivat kuulemisen ongelmiin tulkkien puutteesta johtuen sekä rakennetun ympäristön esteistä.

Siltä ei tunnu että olisi yhdenvertaisessa asemassa, koska kuulovamman takia vähän niin kun pikkusen eristäytyy. Tulkkien puute on semmonen, että ei ole otettu huomioon.

En ihan koe olevani yhdenvertaisessa asemassa. Se on ihan selvä ko ei voi mihinkä osallistu semmoseen, mitä ehkä oli joskus halunnu. Se on sit just, et on tua kulku esteetön, ni se on oikeastaan, ei muuta kun semmonen hyvä paikka on Haappunen. Sinne on hyvä mennä.

Yhdenvertaisuus ei täysin toteudu Rauman seurakunnassa, eivätkä vammaiset ole yhdenvertaisessa asemassa muihin seurakuntalaisiin verrattuna, mikäli kaikilla seurakuntalaisilla ei ole mahdollisuus osallistua haluamaansa toimintaan rakennetun ympäristön esteiden vuoksi. Yhdenvertaisuus ei toteudu myöskään silloin, mikäli jumalanpalveluksissa ja seurakunnan muissa tilaisuuksissa ei ole otettu huomioon esimerkiksi sitä, että kaikilla olisi mahdollisuus kuulla ja ymmärtää puhe huolimatta siitä, onko henkilöllä kuulovamma tai ymmärtämisen vaikeus.

8.5 Vammaisten kehittämis ehdotuksia seurakunnalle

Haastateltavilta tuli useita kehittämis ehdotuksia siihen, miten Rauman seurakunta olisi paremmin vammaisten seurakuntalaisten saavutettavissa. Asenteelliseen saavutettavuuteen ja yhdenvertaisuuden parantumiseen liittyen haastateltavat toivoivat, että heidät otettaisiin paremmin huomioon. He toivoivat, että seurakunnasta otettaisiin useammin yhteyttä keskustelua tai kotikäyntiä varten. Yhteydenottoa toivottiin useammin sekä papeilta että diakoniatyöntekijöiltä. Useat haastateltavista toivoivat, että yhteydenotto tapahtuisi seurakunnan työntekijän taholta, koska he kokevat kynnyksen liian korkeaksi ottaa seurakuntaan yhteyttä eivätkä he välttämättä tietäisi kenelle soittaisivat.

Se on nii iso kynnyks vaa ruveta kyselemää ja sit et ketä siält sit arvais kysellä ja sit jos se niinko vähättelee kuitenkin sit et eihän tämä nyt mitään ole.

Joskus olis semmonen tarve, et olis saanu jonku semmosen (diakoniatyöntekijän) kans puhua.

Eik sitä varte just pappien pitäis olla? Sillo kaikkei enite kaipas, et olis tullu edes joku käymään. Kyl siin totta kai haluais puhua ja selventää asioita.

Haastateltavat toivoivat myös enemmän retkiä ja tilaisuuksia, erityisesti musiikkitilaisuuksia, joissa olisi esiintyjä tai yhteislaulutilaisuuksia. Lisäksi haastateltavat toivoivat useammin vastuunkantajan tehtäviä, esimerkiksi jumalanpalveluksissa tekstinlukua.

Näkemiseen ja turvallisuuteen liittyviä parannusehdotuksia olivat valaistuksen parantaminen niin ulkona kuin sisällä, erityisesti kirkoissa ja seurakuntatalon eteisessä. Sisätiloihin toivottaisiin käytävien suuntaisia valaisimia parantamaan kulkureittien hahmotusta. Kirkkoihin toivottaisiin lisävalaistuksen mahdollisuutta sekä suurennuslaseja. Portaisiin toivottaisiin teippejä tai värejä parantamaan niiden hahmottamista. Käsijohteita toivottaisiin enemmän portaisiin ja sisätiloihin helpottamaan kulkemista ja parantamaan turvallisuutta. Pyhän Ristin kirkossa alttarin edessä olevasta tasoerosta toivottaisiin merkintää seinälle, jotta siihen osaisi paremmin varautua. Seurakuntatalon eteisen liikkuvat naulakot toivotaan vaihdettavan turvallisempiin, koska ne aiheuttavat törmäysvaaran erityisesti näkövammaisille. Lisäksi toivotaan, että tummuuskontrasteja käytettäisiin enemmän hahmottamisen ja kulkemisen helpottamiseksi.

Kulkemiseen ja toimimiseen liittyviä parannusehdotuksia olivat piha-alueiden materiaalien vaihtaminen sellaiseksi, että niissä on vaivatonta kulkea pyörätuolilla ja rollaattoreilla. Erityisesti toivotaan Pyhän Ristin kirkon ja seurakuntatalon sisäänkäyntien muuttamista esteettömiksi. Pyhän Ristin kirkkoon toivotaan myös vessaa. Lisäksi tarvetta olisi useammille korkeille ja käsinojallisille tuoleille seurakunnan tiloihin. Haastateltavat toivovat opasteita ja merkintöjä induktiosilmukasta, kohokarttaa erityisesti Meriristiin sekä valo-opasteita.

Se piha, ko sitä pehmiä sora on joka paikas. Se pitäis olla tiivis ja kova pinta.

Se (Pyhän Ristin kirkkoon kulkeminen) on vaikeeta ja määh toivoisin et se vasen pääty siitä rapusta, ni siihen tulis semmone, et se jatkuis tasasena tai hyvin loivana täältä menosuunnasta.

Jos on niinko, että haluaa yksin mennä pyörätuolil ja tiätyst rollaattori-ihmiset kans, ni se menokulku tarttis ol esteetön.

Ei kirkossakka ol ollenka vessa ja sitä kaivata. Se on kyl todellaki, et sillai sanota, et ei voi tehdä, mut kyl niit jos o muissakkin kirkois. Et kyl vessa sais ol. Ja kyl see verra tila löyty varmaste.

Kuulemiseen liittyviä parannusehdotuksia oli mikrofonin käytön opettaminen puhujille. Toivomuksena olisi myös, että jumalanpalveluksissa ja muissa seurakunnan tilaisuuksissa varattaisiin edestä joitakin istumapaikkoja huonokuuloisille.

Juu tiätyste siihe (mikrofoniin puhumiseen) tarttis kiinnittä huamio ja joku oikee pidäis esitelmä siit ja opettais ja puhuis siihe, sen takia, et siäl kyl kuulu hyvi, jos siihe (mikrofoniin) hyvin puhu.

Viestintään liittyvinä parannusehdotuksina toivottaisiin seurakunnan verkkosivuille tietoja niistä seurakunnan toimipisteistä, joissa on induktiosilmukka, sekä viittomakieltä osaavista työntekijöistä. Tapahtumailmoituksiin toivotaan tietoa siitä, mikäli viittomakielen tulkki on käytettävissä. Seurakunnan tilaisuuksien tekstejä, saarnoja ja lauluja toivottaisiin olevan saatavilla useammin monisteina, tekstitetynä, isokirjoituksella, pistekirjoituksella, äänitteinä tai sähköisenä aineistona.

Haastateltavat toivoivat, että jumalanpalveluksissa ja seurakunnan tilaisuuksissa olisi useammin viittomakielen tulkki mukana sekä jumalanpalveluksia ja tilaisuuksia toivotaan pidettävän useammin selkokielellä ja puhetta tukevalla kommunikoinnilla.

9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä, opinnäytetyön tuloksia sekä omaa toimintaani ja ammatillista kasvua.

9.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin arvioinnin painopisteenä on johdonmukaisuus. Tutkimusraportin erillisten kohtien tulee olla johdonmukaisessa suhteessa toisiinsa. Tutkimuksen arvioinnissa arvioidaan, miten raportissa selostetaan tutkimuksen kohde ja tarkoitus, tutkijan oma sitoumus tutkimuksessa, aineiston keruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutkija–tiedonantaja-suhde, tutkimuksen kesto, aineiston analyysi, tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuksen raportointi. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 140–141.) Laadullinen tutkimus on sitä luotettavampi, mitä tarkemmin tutkija on selostanut tutkimuksen toteuttamisen eri vaiheet. Esimerkiksi jos aineisto on kerätty haastattelemalla, tulisi raportissa selvittää, millaisissa olosuhteissa ja paikoissa aineistot kerättiin, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat haastatteluissa sekä tutkijan itsearviointi tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.)

Olen pyrkinyt selostamaan opinnäytetyön eri vaiheet selkeästi ja tarkasti, jotta tutkimus olisi läpinäkyvä. Tutkimuksesta selviää, miten ja missä haastattelut tehtiin sekä mahdolliset häiriötekijät. Olen pyrkinyt toiminnassani vastuullisuuteen ja eettisyyteen. Haastateltaville selvitettiin anonymiteetin säilymisestä sekä haastatteluaineistojen hävittämisestä opinnäytetyön valmistuttua. Tarvittavat tutkimukseen liittyvät luvat hankittiin ennen tutkimuksen aloittamista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

9.2 Johtopäätökset, oman toiminnan pohdinta ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tarkoituksena oli hakea vastausta siihen, miten vammaisten seurakuntalaisten mielestä Rauman seurakunnan saavutettavuus toteutuu heidän kohdallaan sekä

kokevatko he olevansa yhdenvertaisessa asemassa muihin seurakuntalaisiin verrattuna. Tulosten perusteella Rauman seurakunnan saavutettavuus ei täysin toteudu vammaisten käyttäjien mielestä. Saavutettavuuden esteitä oli haastateltavien kokemuksesta kaikilla kolmella saavutettavuuden osa-alueella: asenteellisessa, fyysisessä ja viestinnän saavutettavuudessa. Eniten saavutettavuuden esteitä oli vastausten perusteella fyysisen saavutettavuuden alueella. Esteet liittyivät liikkumiseen sekä opasteiden puuttumiseen. Näkemisen esteistä nousivat esille kirkkojen ja erityisesti seurakuntatalon pimeys sekä kontrastien puute. Kuulemisen alueelta koettiin olevan ongelmia induktiosilmukan käytössä sekä joidenkin puhujien puutteellisten mikrofonin käyttötaitojen ja äänenkäytön takia. Viestinnän saavutettavuuden esteistä esille nousivat merkintöjen puutteet sekä ajoittaiset ongelmat jumalanpalvelusten kuulumisessa Radio Ramonan kautta. Kaksi haastatelluista koki, etteivät he ole yhdenvertaisessa asemassa muiden seurakuntalaisten kanssa. Kokemukset liittyivät tulkkien puutteeseen sekä rakennetun ympäristön esteisiin.

Aikaisemmissa tutkimuksissa, joihin viittasin luvussa kuusi, oli saatu vastaavia tuloksia siitä, että vammaisten tarpeita ei vielääkään oteta yhteiskunnassamme riittävästi huomioon. Tämän seurauksena he ovat monella elämänsä osa-alueella eriarvoisessa asemassa muihin verrattuna. Esimerkiksi Katri Suhosen (2011) tekemän tutkimuksen tulosten mukaan fyysinen saavutettavuus toteutuu seurakunnissa vaihtelevasti. Puutteita oli fyysisen saavutettavuuden alueella muun muassa piha-alueiden kulkureiteissä, opasteissa, sisäänkäynneissä sekä kontrastien käytössä. Samanlaisia saavutettavuuden esteitä tuli oman opinnäytetyöni tuloksissa. Ilka Haarnin (2006) tutkimuksen mukaan vammaiset eivät useinkaan ole yhdenvertaisessa asemassa muihin kansalaisiin verrattuna ja vammaiset kohtaavat edelleen elämässään monenlaisia esteitä, jotka rajoittavat heidän osallistumistaan ja tuottavat syrjäytymistä. Oman opinnäytetyön tuloksista selvisi sama asia, että yhdenvertaisuus ei täysin toteudu vammaisten mielestä muihin seurakuntalaisiin verrattuna.

Vaikka haastateltavat esittivät parannusehdotuksia seurakunnalle niin asenteelliseen, fyysiseen kuin viestinnän saavutettavuuteen liittyen, sain sellaisen kuvan, että haastateltavat ovat kuitenkin pääosin tyytyväisiä siihen, mitä seurakunnalla on heille tarjota ja miten heihin suhtaudutaan. Opinnäytetyötä tehdessä pohdin, johtuuko tämä siitä, että

vammaisen osaa usein arvostaa ja iloita arjen pienistäkin asioista. Tässä meillä monella on vielä paljon opittavaa.

Aineiston keruun menetelmänä haastattelu oli mielestäni sopivin vaihtoehto, koska siihen ihmiset yleensä suostuvat paremmin ja vastauksia kysymyksiin saadaan paremmin kuin esimerkiksi postitetuilla kyselylomakkeilla. Haastatteluissa pystyi myös tekemään tarkentavia kysymyksiä tai esittämään kysymyksen eri tavalla, ellei haastateltava tiennyt mitä kysymyksellä tarkoitetaan. Haastattelutilanteet sujuiivat mielestäni hyvin ja luontevasti. Uskon, että haastateltavat vastasivat totuudenmukaisesti kysymyksiin. Joitakin haastattelutilanteita häiritsi haastateltavan puhelimen soiminen kesken haastattelun ja sen seurauksena tullut keskeytys on voinut johtaa ajatuksen katkeamiseen vastaamisessa. Muuten haastatteluissa ei ollut ulkopuolisia häiriötekijöitä.

Haastattelulomakkeen muotoilua olisin ehkä voinut miettiä tarkemmin. Pohdin, olisiko ollut parempi, että avoimia kysymyksiä olisi ollut enemmän. Toisaalta halusin pitää haastattelulomakkeen pohjana melko strukturoituja Invalidiliiton käyttämiä esteettömyyskartoituksen tarkastuslistoja, koska tarkoituksena oli kartoittaa, mitä konkreettisesti ovat ne mahdolliset esteet, jotka vaikuttavat siihen, ettei Rauman seurakunnan saavutettavuus täysin toteudu vammaisen seurakuntalaisen kohdalla.

Pohdin myös sitä, olisiko ollut parempi järjestää tilaisuus, jossa seurakuntalaisia eri vammaisryhmistä olisi tullut esimerkiksi Rauman Pyhän Ristin kirkkoon ja olisin haastatellut ja havainnoinut heitä siellä. Jotakin oleellista on nyt voinut jäädä huomioimatta liittyen saavutettavuuden toteutumiseen, koska kartoitettavia kohteita oli monta eivätkä kaikki haastateltavat olleet käyneet kaikissa paikoissa tai he eivät muistaneet kaikkia yksityiskohtia.

Aineiston analyysimenetelmäksi teorialähtöinen sisällön analyysi sopi hyvin, koska työn taustalla oli koko ajan niin vahvasti Saavu – Kirkon saavutettavuusohjelma, minkä takia en valinnut aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Puhtaasti teorialähtöinen sisällön analyysi ei taas ollut sopiva analyysimenetelmä, koska en testannut mitään teoriaa.

Haasteena opinnäytetyön tekemisessä oli aineiston analyysimenetelmien erojen sisäistäminen. Niihin olisin toivonut enemmän opetusta ja ohjeistusta, koska kirjallisuudesta-

kaan erot eivät nousseet selvästi esille tai erot olivat keskenään ristiriitaisia. Haasteita työn tekemiselle olivat myös tekemäni liian väljä aikataulu ja ajoittaiset pitkät tauot. Selkeämpi aikataulu ja useammat välitavoitteet olisivat helpottaneet työn valmistumista. Opinnäytetyön oppimispäiväkirjan tarkempi ja säännöllisempi kirjoittaminen olisi helpottanut raportin toteutusosan kirjaamista. Käyttämälläni menetelmillä sain kuitenkin juuri sellaisia vastauksia, joita halusin.

Opinnäytetyön tekeminen avasi omaa käsitystäni saavutettavuudesta. Saavutettavuuteen pystyy vaikuttamaan usein pienillä asioilla. Aina ei ole kyse edes rahasta, johon usein ensimmäisenä vedotaan. Opinnäytetyön tekeminen sai minut syvemmin sisäistämään sen, että se mikä monelle on sosiaalisessa elämässä itsestäänselvyys, voi monelle vammaiselle muodostua liian korkeaksi kynnykseksi osallistua esimerkiksi johonkin tilaisuuteen. Minua surettää, että seurakunta ei ole samalla tavalla vammaisten saavutettavissa kuin muiden seurakuntalaisten. Kirkon ja seurakuntien olisi pikaisesti puututtava siihen, että saavutettavuuden eteen tehdään todella töitä, jotta vammaiset pääsevät halutessaan osallistumaan niihin seurakunnan tilaisuuksiin, joihin he haluaisivat osallistua. Ensimmäiseksi olisi puututtava asenteellisen saavutettavuuden parantumiseen, koska se on lähtökohtana kaikelle muulle saavutettavuudelle. Ellei ole tahtoa tehdä parannusta asenteisiin, ei voi olettaa, että parannusta tapahtuu muillakaan saavutettavuuden osaluilla. Kirkko ei voi olla todellinen Kristuksen kirkko, elleivät kaikki seurakuntalaiset, myös vammaiset, ole sinne tervetulleita. Asenteellisen saavutettavuuden parantumiseen tarvitaan meitä kaikkia. Kaikkien on syytä katsoa peiliin ja pohtia hyväksyntä erilaisuuden tai olenko itse esteenä vammaisen mahdollisuudelle osallistua yhdenvertaisena seurakunnan jäsenenä.

Jatkossa olisi tarpeellista järjestää seurakunnissa sellaisia esteettömyyskartoituspäiviä, joissa kutsuttaisiin vammaisia seurakuntalaisia kartoitettaviin kohteisiin. Silloin he saisivat konkreettisesti näyttää mitkä ovat ne esteet, jotka ovat heille saavutettavuuden esteitä. Seurakuntien olisi myös tärkeää ottaa huomioon vammaisten seurakuntalaisten mielipiteet ja tarpeet silloin, kun seurakunnan rakennuksia remontoidaan tai kun suunnitellaan kokonaan uusia rakennuksia. Tällöin vältytään kalliilta korjauksilta jälkeenpäin ja vammaiset kokevat, että heitä oikeasti arvostetaan ja heidät halutaan toivottaa tervetulleeksi seurakuntaan.

LÄHTEET

D4-verkosto i.a. Suomi kaikille. Esteettömyys. Viitattu 20.8.2013.

[http://www.suomikaikille.fi/finlandforall/index.php?option=com_content
&view=article&id=32&Itemid=12&lang=fi](http://www.suomikaikille.fi/finlandforall/index.php?option=com_content&view=article&id=32&Itemid=12&lang=fi)

Eriksson, Susan 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot: vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6.p. Tampere: Vastapaino.

Haarni, Ilka 2006. Keskenikäistä yhdenvertaisuutta: vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Raportteja 6/2006. Helsinki: Stakes. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204193808>

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15.uud.p. Helsinki: Tammi.

Häkkinen, Tiina 2010. Kehitysvammaisen seurakuntalaisen osallisuus kirkon kehitysvammatyössä. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 3.9.2013.

http://www.uef.fi/documents/10444/1443580/H%C3%A4kkinen_Tiina_gradu.pdf/64898fe6-464c-422c-bad5-7c683955cbaf

Invalidiliitto i.a.a. Esteettömyys. Viitattu 11.7.2013.

<http://www.invalidiliitto.fi/portal/fi/esteettomyys/>

Invalidiliitto i.a.b. Esteettömyys. Yleisiä lähtökohtia. Viitattu 26.8.2013.

http://www.esteeton.fi/portal/fi/tieto-osio/yleisia_lahtokohtia/

Jääskeläinen, Ilkka 2002. Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.). Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 192–229.

Kakko, Jaana & Rönkkömäki, Virpi 2010. Morjens Antero-pappi! Nääk sää, et määki oo päässy messuu? Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vammaispoliittisen ”Kirkko kaikille” –ohjelman toteutuminen asuntolassa asuvan kehitysvammaisen kohdalla. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 2.9.2013.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24780/Kakko_Jaana_Ronkkomaki_Virpi.pdf?sequence=1

Kehitysvammaisten Tukiliitto i.a.a. Esteettömyys. Viitattu 20.8.2013.

<http://www.kvtl.fi/fi/esteettomyys/esteettomyys/>

Kehitysvammaisten Tukiliitto i.a.b. Tietoa kehitysvammasta. Viitattu 5.9.2013.

<http://www.kvtl.fi/fi/kehitysvamma->

Kehitysvammaliitto i.a.a. Kehitysvammaisuus. Viitattu 5.9.2013.

<http://www.kehitysvammaliitto.fi/suomeksi/tietoa-liitosta/kehitysvammaisuus/>

Kehitysvammaliitto i.a.b. Mitä kehitysvammaisuus on? Viitattu 5.9.2013.

<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on.html>

Kerola, Harri 2009. Autismin kirjon nuoret yhdenvertaisina seurakuntalaisina? Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 3.9.2013.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/6884/Helsinki_Harri_Kerola_2009.pdf?sequence=1

Keto, Leena 1999. Näkövammaisuuden määrittely. Teoksessa Hanna-Sofia Poussu-Olli & Leena Keto. Perustietoa näkövammaisuudesta, näkövammaisten opetuksesta ja koulutuksesta. Turku: Turun yliopisto, 19.

Kivini, Annukka 2011. Esteettömyyskartoitus ja esteettömän matkapaketin tuotteistaminen Rauman kaupungin matkailutoimelle. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Matkailun koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 3.9.2013. http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/30090/kivini_annukka.pdf?sequence=1

Konttinen, Juha-Pekka 2007. Vammaisten syrjintä. Teoksessa Outi, Lepola & Susan Villa (toim.) Syrjintä Suomessa. Helsinki: Ihmisoikeusliitto, 68–88.

Kuuloliitto i.a.a Esteettömyys. Viitattu 19.8.2013.

<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/esteettomyys/>

Kuuloliitto i.a.b Kuulokynnys. Viitattu 24.8.2013.

<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/etusivu/>

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380, 3.4.1987. Viitattu 27.8.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

- Liikenne- ja viestintäministeriö i.a. Viestintäpalvelujen esteettömyys. Viitattu 24.8.2013. http://www.lvm.fi/viestintäpalvelujen_esteettomyys
- Maankäyttö- ja rakennusasetus 1999/895, 10.9.1999. Viitattu 27.8.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990895>
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132, 5.2.1999. Viitattu 27.8.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>
- Malm, Marita 2006. Näkövammaisuus. Teoksessa Marita Malm, Marja Matero, Marjo Repo & Eeva-Liisa Talvela. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet, 1.–2.p. Helsinki: WSOY, 298–336.
- Matero, Marja 2006a. Kehitysvammaisuus. Teoksessa Marita, Malm; Marja, Matero; Marjo, Repo & Eeva-Liisa, Talvela. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet, 1.–2.p. Helsinki: WSOY, 165–201.
- Matero, Marja 2006b. Kuulovammaisuus. Teoksessa Marita, Malm; Marja, Matero; Marjo, Repo & Eeva-Liisa, Talvela. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet, 1.–2.p. Helsinki: WSOY, 340–357.
- Nevala-Puranen, Nina 2001. Esteetön työympäristö liikuntavammaisille. Opas työterveyshuolto- ja työsuojeluhenkilöstölle. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Näkövammaisten Keskusliitto i.a.a Esteettömyys. Viitattu 20.8.2013. <http://www.nkl.fi/fi/etusivu/esteettomyysratkaisut/ymparisto/esteettomyys>
- Näkövammaisten Keskusliitto i.a.b Näkövammaisuuden määrittäminen. Viitattu 14.8.2013. <http://www.nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen/maaritys>
- Näkövammaisten Keskusliitto 2011. Näkövammarekisterin vuosikirja. Viitattu 14.8.2013. http://www.nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen/julkaisu/nvrek_vuosikirja/7778
- Pesola, Kirsti 2009. Esteettömyysopas: Mitä, miksi, miten. Invalidiliiton julkaisuja O.39. Viitattu 21.8.2013. http://www.esteeton.fi/files/attachments/esteettomyysopas_pdf.pdf
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Rakennustietosäätiö RTS 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö. Suunnitteluopas. Helsinki: Rakennustieto.
- Rauman seurakunta i.a. Kiinteistöt ja hautausmaat. Viitattu 10.11.2013. <http://www.rauma.seurakunta.net/?sid=30>

- Repo, Marjo 2006. Vammaisuus eri näkökulmista. Teoksessa Marita Malm, Marja Matero, Marjo Repo & Eeva-Liisa Talvela. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet, 1.–2.p. Helsinki: WSOY, 9–12.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.11.2013. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Euroopan neuvoston vammaispoliittinen ohjelma. Viitattu 29.8.2013. http://www.stm.fi/julkaisut/julkaisuja-sarja/nayta/_julkaisu/1064755
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Viitattu 29.8.2013. http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-_julkaisu/1522141
- Suhonen, Katri 2011. Kirkon saavutettavuusohjelman tutkimusraportti. Kirkkohallitus/KDY. Viitattu 3.9.2013.
[http://www.aikatehdahyvaa.fi/sakasti.nsf/0/787FB75CFA55A3EAC225799E00564431/\\$FILE/KIRKON%20SAAVUTETTAVUUSOHJELMAN%20TUTKIMUSRAPORTTI%207.9.11.%20VALMIS%20TIINALLE.pdf](http://www.aikatehdahyvaa.fi/sakasti.nsf/0/787FB75CFA55A3EAC225799E00564431/$FILE/KIRKON%20SAAVUTETTAVUUSOHJELMAN%20TUTKIMUSRAPORTTI%207.9.11.%20VALMIS%20TIINALLE.pdf)
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2003. Kirkko kaikille. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vammaispoliittinen ohjelma. Viitattu 30.7.2013. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content5CF68B>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012. Saavu – Kirkon saavutettavuusohjelma. Viitattu 11.7.2013. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content5EC5B6>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Saavutettavuus – osallisuus, yhdenvertaisuus ja esteettömyys. Viitattu 24.8.2013. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content554434>
- Suomen perustuslaki 1999/731, 11.6.1999. Viitattu 27.8.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Suomen YK-liitto 2012. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Viitattu 29.8.2013. http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/ykn_vammaissopimus_uudistettu_painos_2012.pdf
- Talvela, Eeva-Liisa & Matero, Marjo 2006. Liikuntavammaisuus. Teoksessa Marita Malm, Marja Matero, Marjo Repo & Eeva-Liisa Talvela. Esteistä mahdol-

lisuuksiin. Vammaistyön perusteet, 1.–2.p. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 253–293.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL i.a. Vammaispalveluiden käsikirja. Viitattu 20.8.2013.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/hallinto-politiikka/rakenteellinen-vaikuttaminen/esteeton-ymparisto/>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 30.9.2013.

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio040413.pdf.pdf#overlay-context=fi/ohjeet-ja-julkaisut

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry i.a. Kulttuuria kaikille. Saavutettavuus. Viitattu 27.8.2013. <http://www.kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus>

Yhdenvertaisuuslaki 2004/21, 20.1.2004. Viitattu 27.8.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

Ympäristöministeriö i.a. Suomen rakentamismääräyskokoelma. Viitattu 29.8.2013.

<http://www.ym.fi/fi->

[FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Rakentamismaarayskokoelma](http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Rakentamismaarayskokoelma)

LIITE 1. Haastattelun lomakepohja

VAMMAISTEN SEURAKUNTALAISTEN KOKEMUKSET RAUMAN SEURAKUNNAN SAAVUTETTAVUUDESTA

HAASTATTELUN LOMAKEPOHJA

Tämän haastattelun tarkoituksena on selvittää Rauman seurakunnan saavutettavuutta ja ympäristön esteettömyyttä vammaisten seurakuntalaisten näkökulmasta. Kartoitettavia kohteita ovat Rauman Pyhän Ristin kirkko, seurakuntatalo, Haappusten kirkko, Meriristi, Lapin kirkko, Lapin seurakuntakoti ja Kodistupa.

1 Taustatiedot

Mies Nainen
Ikä _____ vuotta

Onko sinulla näkövamma / kuulovamma / liikuntavamma / kehitysvamma?
Onko vamma ollut sinulla syntymästä asti / oletko vammautunut?
Käytätkö silmälasia / valkoista keppiä / kuulokojetta?
Käytätkö jotain liikkumisen apuvälinettä ulkona (esim. pyörätuoli / rollaattori /
kynnärsauvat / kainalosauvat / kävelykeppi)?
Käytätkö jotain liikkumisen apuvälinettä sisällä? Mitä?
Käytätkö jotain muuta apuvälinettä?
Käydessäsi seurakunnan tilaisuuksissa, onko sinulla avustaja tai saattaja mukana?
kyllä ei

Miten usein käyt Rauman seurakunnan tilaisuuksissa?
useammin kuin kerran viikossa / kerran viikossa / 1–2 kertaa kuukaudessa /
kerran kuukaudessa / harvemmin kuin kerran kuukaudessa

Oletko käynyt seuraavissa seurakunnan toimipaikoissa?
Rauman Pyhän Ristin kirkko / seurakuntatalo / Haappusten kirkko / Meriristi /
Lapin kirkko / Lapin seurakuntakoti / Kodistupa

Havaitsemasi tai kokemasi esteet ovat olleet:

- asenteisiin liittyviä esteitä (seurakunnan työntekijät, vapaaehtoiset, seurakunnan luottamushenkilöt, muut seurakuntalaiset, mahdollisuus olla vastuunkantajana)
- fyysiseen saavutettavuuteen eli esteettömyyteen liittyviä esteitä (liikkuminen, toimiminen, näkeminen ja kuuleminen, opasteet)
- viestintään liittyviä esteitä (puhetta tukeva/korvaava kommunikointi, selkokieli, viittomakieli, monikanavainen viestintä, internet sivujen selkeys + saavutettavuus, äänen-toisto + induktiosilmukka)

Oletko joutunut jättämään jonkin seurakunnan tilaisuuden väliin tai lähtemään kesken tilaisuuden pois jonkin saavutettavuuden esteen takia?
kyllä ei
Jos vastasit kyllä, niin mikä este, mikä tilaisuus, missä?

2 Asenteelliset esteet

Seuraavaksi kysytään mielipidettänne asenteisiin liittyvästä esteettömyydestä.

Oletko kokenut itsesi tervetulleeksi seurakunnan tilaisuuksiin?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko seurakunnan työntekijöillä, vapaaehtoisilla, luottamushenkilöillä ja muilla seurakuntalaisilla avoin asenne erilaisuuteen?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko sinulle jaettu ehtoollinen tarvittaessa penkkiin?

kyllä ei en osaa sanoa

Otetaanko seurakunnassa vammaisten tarpeet riittävästi huomioon?

kyllä ei en osaa sanoa

Koetko olevasi seurakunnassa yhdenvertaisessa asemassa vammattomiin verrattuna?

kyllä ei en osaa sanoa

Oletko saanut olla halutessasi vastuun kantajana seurakunnan tilaisuuksissa?

kyllä ei en osaa sanoa

3 Fyysiseen saavutettavuuteen liittyvät esteet

Seuraavaksi kysytään tarkemmin mielipidettänne kohteiden pihojen, sisäänkäyntien ja sisätilojen esteettömyydestä sekä opastuksesta.

Mitä mieltä olette kohteiden piha-alueista?

Ovatko kohteiden pihat hyvin hoidetut?

kyllä ei en osaa sanoa

Hoidetaanko lumi- ja hiekoitustyöt talvella asianmukaisesti?

kyllä ei en osaa sanoa

Ovatko kulkureitit pihoilla tasaisia ja helppokulkuisia?

kyllä ei en osaa sanoa

Ovatko pihojen valaistukset hyvät?

kyllä ei en osaa sanoa

Sujuuko kulku sisätiloista pihalle esteettömästi?

kyllä ei en osaa sanoa

Ovatko rakennusten sisäänkäynnit helposti hahmotettavissa?

kyllä ei en osaa sanoa

Mitä muuta haluat sanoa rakennusten piha-alueista?

Mitä mieltä olette kohteiden sisääntuloista ja ulko-ovista?

Onko ulko-ovien avaamiseen riittävästi tilaa (onko ulko-ovien edustoilla riittävän suuri tasanne)?

kyllä ei en osaa sanoa

Ovatko ulko-ovet kevyitä avata tai aukeavatko ne automaattisesti?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko kynnysten ylittäminen helppoa?

kyllä ei en osaa sanoa

Ovatko sisäänkäyntien valaistukset riittävät?

kyllä ei en osaa sanoa

Jos pääsisäänkäynnit eivät ole esteettömiä, onko opastus esteettömälle sisäänkäynnille?

kyllä ei en osaa sanoa

Mitä muuta haluat sanoa rakennusten sisäänkäynneistä ja ulko-ovista?

Mitä mieltä olette kohteiden portaista?

Ovatko portaat helppokulkuisia?

kyllä ei en osaa sanoa

Tuntuvatko portaat turvallisilta?

kyllä ei en osaa sanoa

Ovatko käsijohteet hyvät? (sopivalla korkeudella, otetta ei tarvitse irrottaa välillä)

kyllä ei en osaa sanoa

Onko portaiden valaistus hyvä? (porrasaskelmien reunat erottuvat, valaistus ei häikäise)

kyllä ei en osaa sanoa

Mitä muuta haluat sanoa portaista?

Mitä mieltä olette kohteiden eteistiloista?

Onko eteisissä riittävästi tilaa liikkumiseen apuvälineiden kanssa?

kyllä ei en osaa sanoa

Ovatko vaatenaulakot sopivalla korkeudella?

kyllä ei en osaa sanoa

Ovatko kalusteet ja naulakot sijoitettu niin, että ne eivät aiheuta törmäysvaaraa?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko riittävästi korkeampia ja käsinojallisia tuoleja?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko eteisissä riittävä ja häikäisemätön valaistus?

kyllä ei en osaa sanoa

Mitä muuta haluat sanoa eteistiloista?

Onko kohteiden sisätiloissa vaivaton liikkua? (raput, kynnykset)

kyllä ei en osaa sanoa

Ovatko kulkureitit merkitty riittävän selkeästi?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko kohteiden sisätiloissa riittävästi käsijohteita tai tukikaiteita?

kyllä ei en osaa sanoa

Mitä mieltä olette esteettömistä wc-tiloista?

Onko tarvetta?

Löytyykö esteetön wc helposti?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko kulkeminen wc-tilan ovesta helppoa (oven avattavuus, kynnyksen ylittäminen)?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko wc-tila tarpeeksi tilava?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko pesuallas sopivalla korkeudella?

kyllä ei en osaa sanoa

Ovatko wc-tilan varusteet helposti ulottuvilla ja käytettävissä?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko wc-tilan valaistus hyvä?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko wc-tilaan saatavissa apua hätätilanteessa?

kyllä ei en osaa sanoa

Mitä muuta haluat sanoa esteettömien wc-tiloista?

Onko kohteiden sisätiloissa riittävä ja häikäisemätön valaistus?

kyllä ei en osaa sanoa

Käytetäänkö kohteissa riittävästi tummuuskontrasteja?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko puhujan esteetön näkyvyys?

kyllä ei en osaa sanoa

Toivoisitko, että seurakunnan tilaisuuksissa olisi saatavilla suurennuslasi ja lisävalo?

kyllä ei en osaa sanoa

Mitä mieltä olette kohteiden opastuksesta?

Onko opasteita riittävästi?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko opastus selkeää ja loogista?

kyllä ei en osaa sanoa

Mitä muuta haluat sanoa opasteista?

4 Viestintään liittyvät esteet

Seuraavaksi kysytään tarkemmin mielipidettänne viestinnän esteettömyydestä.

Onko puhujan kuuleminen sujuvaa (toimiva äänentoisto, ei taustahälyä, induktiosilmukka käytettävissä, mikrofonin käyttö, puhujan riittävän kuuluva ja selkeä äänenkäyttö)?

kyllä ei en osaa sanoa

Ellei, niin millaisia ongelmia on kuulemisessa?

Onko isokirjoitus- ja pistevirsikirjoja riittävästi saatavilla?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko muuta seurakunnan aineistoa riittävästi saatavilla iso- tai pistekirjoituksella?

kyllä ei en osaa sanoa

Onko äänitteitä tai sähköistä aineistoa saavutettavissasi?

kyllä ei en osaa sanoa

Toivoisitko, että seurakunnan tilaisuuksissa olisi useammin viittomakielen tulkki?

kyllä ei en osaa sanoa

Toivoisitko, että seurakunnan tilaisuuksien tekstejä tai saarnoja olisi saatavilla tekstitetynä tai monisteena?

kyllä ei en osaa sanoa

Toivoisitko, että seurakunnan tilaisuuksia pidettäisiin useammin selkokielellä, olemuskielellä tai puhetta tukevalla kommunikoinnilla?

kyllä ei en osaa sanoa

Käytetäänkö tiloissa ja kirjallisissa materiaaleissa riittävän selkeää tekstiä ja selkeitä kuvia / symboleja?

kyllä ei en osaa sanoa

Ovatko seurakunnan verkkosivut riittävän selkeät ja saavutettavissasi?

kyllä ei en osaa sanoa

Mitä parannusehdotuksia sinulla olisi, jotta Rauman seurakunta olisi mielestäsi paremmin saavutettavissasi?

Kiitos haastattelusta!

LIITE 2. Alustava koodausrunko

ALUSTAVA KOODAUSRUNKO

Asenteelliset esteet (A)

Aa: avoin asenne

At: tarpeet

Ae: ehtoollinen

Fyysiset esteet (F)

Fp1: portaat, kynnykset, luiskat

Fl: lumi- ja hiekoitustyöt

Fv: valaistus

Fu: ulko-ovet

Fk1: käsikaiteet

Fn: naulakot

Ft1: korkeampi käsinojallinen tuoli

Fk2: kulkureittien merkinnät

Fp2: piha-alueiden materiaali

Fs1: sisäänkäynnit

Fw: wc

Fs2: saattaja

Ft2: tummuuskontrastit

Fo: opasteet

Viestinnän esteet (V)

Vk: kuuleminen (äänentoisto, induktiosilmukka)

Vr: radio Ramona

Vp: puhetta tukeva kommunikointi

Vs: selkokieli

Vv: viittomakieli

Vt: tulkki

Vi: internet-sivujen selkeys

Yhdenvertaisuus (Y)

Yt: tulkki

Yk: kuulovamma

Ytf: fyysiset esteet

Parannusehdotukset (P)

Pv1: valaistus

Pp1: portaat

Pk1: käsikaiteet

Pn: naulakot

Po1: opasteet

Pk2: tummuuskontrastit

Pt1: korkeampi käsinojallinen tuoli

Pi1: ilmoitus

Pt2: aineisto

Ps1: tilaisuudet, jumalanpalvelukset

Pv3: verkkosivut

Py: yhteydenpito

Pp2: piha-alueet

Pi2: istumapaikat

Pt3: toiminta

Pv4: vastuunkantaja

Pw: wc

Pm: mikrofoni

Ps2: suurennuslasi, lisävalo

LIITE 3. Lopullinen koodausrunko

LOPULLINEN KOODAUSRUNKO

Asenteelliset esteet (A)

Aa: avoin asenne

At: tarpeet

Ae: ehtoollinen

Fyysiset esteet (F)

Liikkumisen esteet (FL)

FLp1: piha-alueet

FLl: lumi- ja hiekoitustyöt

FLs: sisäänkäynnit

FLp2: portaat, kynnykset, luiskat

FLu: ulko-ovet

FLk: käsikaiteet

FLn: naulakot

FLi: invavessa

FLt: korkeampi, käsinojallinen tuoli

FLs: saattaja

Fo: opasteet

Näkemisen esteet (FN)

FNv: valaistus

FNk: kulkureittien merkintä

FNt: tummuuskontrastit

Viestinnän esteet (V)

Vk: kuuleminen (äänentoisto, induktiosilmukka)

Vr: radio Ramona

Vp: puhetta tukeva kommunikointi

Vs: selkokieli

Vv: viittomakieli

Vt: tulkki

Vi: internet-sivujen selkeys

Vp: puhuja (äänenkäyttö, mikrofonin käyttötaidot)

Yhdenvertaisuus (Y)

Yt: tulkki

Yk: kuulovamma

Ytf: fyysiset esteet

Parannusehdotukset (P)Parannusehdotukset: Asenteet (PA)

PAy: yhteys

PAt: toiminta

PAv: vastuunkantaja

Parannusehdotukset: Liikkuminen (PL)

PLp: piha-alueiden materiaali

PLs: sisäänkäynnit

PLk: käsikaiteet

PLn: naulakot

PLt: korkeampi käsinojallinen tuoli

PLw: wc

Po: opasteet

Parannusehdotukset: Näkeminen (PN)

PNk: kontrastit

PNv: valaistus

PNs: suurennuslasi

Parannusehdotukset: Viestintä (PV)

PVi: ilmoitukset, tiedotus

PVa: aineisto

PVv: verkkosivut

PVt: tulkkaus, selkokieli

PVi: istumapaikat (kuuleminen)

PVp: puhuja (äänenkäyttö, mikrofonin käyttötaidot)

LIITE 4. Analyysirunko

TEEMA/alkuperä ilmaisu	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	
Yks kerta oli ainoo poikkeus ettei jaettu ehtoollista penkkiin Joskus olis semmonen tarve et olis saanu semmosen kans puhua.	Tarpeiden huomiointi	Asenteellinen saavutettavuus	SAAVUTETTAVUUS
Se oli törkeetä, tuntu pahalta täällä sisällä	Kohtelu		
Sitä pehmeetä soraa o joka paikas Lumi- ja hiekoitustyöt ei ollu hoidettu Jo se pääsy sisälle oli vaikeeta Ei ole opasteita riittävästi	Liikkumisen esteet	Fyysinen saavutettavuus	
Valaistukset ei o mulle riittäviä Siin ei o mittä tummuuskontrasti Kulkureittie merkintä ei ole Rauma kirkos o heikko valaistus Pimee, nimenoma pimee se eteine	Näkemisen esteet		
Kuulemisen puolella tulee tämmösiä kaikuja Aina se induktiosilmukka ei ole päällä Jos ne puhuis mikki, mut ko harva puhu	Kuulemisen esteet	Viestinnän saavutettavuus	
Mut se riippu paljon puhujast	Puhuja		